

SANCTIONS

تحلیل ساختاری

تحریم‌های غرب علیه روسیه

شهریور ۱۴۰۲

مرکز تحلیل
راهبردی و بین‌الملل



@ISACenter



باسمه تعالی

تحلیل ساختاری تحریم‌های غرب علیه روسیه

مقدمه

آمریکا، اروپا و کشورهای عضو ائتلاف تحریم، از زمان به رسمیت شناختن دو جمهور مستقل دونتسک و لوهانسک توسط روسیه، استقرار نیروهای نظامی روسیه در این دو جمهوری و سپس حمله نظامی روسیه به اوکراین در سطوح مختلف تحریم‌هایی را علیه روسیه وضع کردند. ساختار تحریم‌های اعمالی علیه روسیه در کشورهای مختلف عضو ائتلاف تحریم متفاوت است. اما به طور کلی تحریم‌ها علیه روسیه توسط دو بازیگر اصلی یعنی آمریکا و اتحادیه اروپا اعمال می‌شود. این تحریم‌ها ساختار نسبتاً مشابه، البته با ابعاد متفاوت دارند. در این گزارش به بررسی ساختار تحریم‌های آمریکا علیه روسیه می‌پردازیم.

تحریم‌های آمریکا

تحریم‌های اعمالی آمریکا علیه روسیه به جز در مورد تحریم‌های ثانویه قاعده‌محور بانکی، در دایره تحریم‌های اولیه تعریف می‌شود. آمریکا تحریم‌هایی را علیه وابستگان به شرکت‌ها و دولت روسیه در کشورهای دیگر نیز وضع کرده است. همچنین این کشور موسسات و بانک‌های دنیا که در نظام مالی دلار آمریکا فعالیت می‌کنند را مخاطب تحریم‌های بانکی خود علیه روسیه قرار داده است. اما در حوزه تحریم‌های تجاری عمدتاً تحریم‌ها به صورت اولیه اعمال شده است.

تحریم‌های ثانویه بانکی قاعده‌محور

براساس دستورات اجرایی مختلف که مهم‌ترین آن دستور اجرایی ۱۴۰۲۴ است، بسیاری از موسسات، شرکت‌ها، بانک‌ها، کشتی‌ها و هواپیماهای متعلق به روسیه یا وابستگان آن در لیست تحریم محدود یا کامل آمریکا قرار گرفتند. این شرکت‌ها و موسسات شامل موسسات و شرکت‌های مهم روسی می‌شوند که از جمله آن می‌توان به بانک VEB جز ۵ بانک برتر روسیه با ۵۳ میلیارد دلار سرمایه و دارای نقش برجسته در صادرات و تجارت روسیه با شعبات آن، PSB هشتمین بانک و موسسه بزرگ روسی با شعبات آن که ۷۰ درصد تبادلات مالی بخش نظامی روسیه را انجام می‌دهد و بانک VTB دومین بانک بزرگ روسی که ۲۰ درصد کل دارایی بانکی این کشور را در اختیار دارد، اشاره کرد. سه بانک Otkritie، Sovcombank و Novikombank که مجموعاً ۸۰ میلیارد دلار دارایی دارند و شعبه‌های آن‌ها که بیش از ۵۰ درصد در مدیریت یا کنترل این بانک‌ها و مؤسسات هستند، نیز در لیست تحریم قرار گرفتند.^۱

۱. خزانه داری آمریکا در پاسخ به اقدامات در مناطق دونتسک و لوهانسک هزینه‌های اقتصادی فوری را تحمیل می‌کند، ۷ فوریه ۲۰۲۲:

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0602>

وزارت خزانه‌داری آمریکا تحریم‌های بی‌سابقه و گسترده‌ای را علیه روسیه اعمال می‌کند، هزینه‌های اقتصادی سریع و شدید، ۲۴ فوریه ۲۰۲۲:

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0608>





علاوه بر بانک ها و موسسات مالی، شرکت های بزرگی مانند آروسا که ۹۰ درصد استخراج الماس روسیه را برعهده دارد یا شرکت کشتی سازی USC در لیست تحریم قرار گرفتند.^۲ همچنین بانک مرکزی روسیه نیز شامل محدودیت های این نوع از تحریم می شود.

تحریم های هدفمند مالی چند محدودیت مهم برای موسسات و شرکت های تحریمی به همراه دارد. قرار گرفتن این نهادها در لیست تحریم به معنای بلوکه شدن دارایی آنها در آمریکا و عدم امکان هرگونه تراکنش مالی مستقیم یا غیرمستقیم در محدوده قضایی آمریکا یا توسط آمریکایی ها است که باعث می شود تراکنش های دلاری آنها و یا دارایی آنها در آمریکا یا نزد نهادهای آمریکایی با چالش جدی روبه رو شود. این محدودیت ها شامل نهادهایی که بیش از ۵۰ درصد در مالکیت یا مدیریت آنها هستند و همچنین افرادی که به مرور به عنوان شبکه حامیان و خدمات دهندگان شناسایی در لیست تحریم قرار می گیرند نیز، می شود.^۳ آمریکا در این نوع تحریم علیه روسیه سعی کرد تمامی راه های استفاده روسیه از نظام پرداخت دلار و همچنین دریافت خدمات از آمریکایی ها را محدود کند و راه های این کشور برای دور زدن تحریم ها در آمریکا را مسدود کند. این اقدام با هدف قرار دادن شرکت های پیشانی نهادهای تحریمی و شبکه حامیان آنها در سراسر جهان و صدور دستورالعمل برای نهادهای آمریکایی مبنی بر اعمال رویکرد ریسک پایه برای جلوگیری از حضور نهادهای آمریکایی در معاملات بانک مرکزی و نهادهای روسی برای تجارت با طلا و همچنین هدف قراردادن صرافی های ارز مجازی مرتبط با روسیه همراه بود. به عنوان مثال، آمریکا در تاریخ ۳۱ مارس، ضمن قرار دادن شرکت OOO Serniya Engineering فعال در بخش الکترونیک روسیه، شرکت های پیشانی این شرکت در کشورهای مختلف و مدیران عامل آنها را که برای تجارت در کشورها فعالیت می کردند را نیز شناسایی و تحریم کرد.^۴

۲. ایالات متحده شرکت های بزرگ دولتی روسیه را تحریم کرد، ۷ آوریل ۲۰۲۲:

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0707>

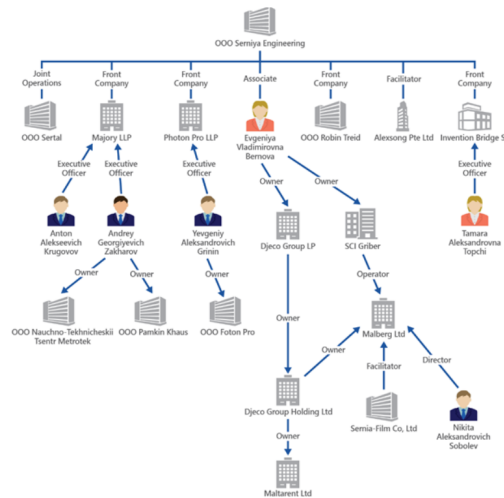
۳. بیانیه اجرای تحریم ها، به عنوان نمونه بخش اجرای تحریم ها برای افراد و نهادهای قرار گرفته در لیست تحریم در تاریخ ۳۰ سپتامبر ۲۰۲۲:

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0981>

۴. وزارت خزانه داری شبکه های درو زدن تحریم و شرکت های فناوری روسیه را هدف قرار می دهد که پوتین را قادر به جنگ می سازد، ۳۱ مارس ۲۰۲۲:

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0692>





وزارت خزانه‌داری آمریکا همچنین با صدور پرسش و پاسخ متداول شماره ۱۰۲۹، اعلام کرد موسسات مالی آمریکایی در هرکجا و موسسات مالی که ذیل قوانین آمریکا هستند حتی به صورت غیرمستقیم نیز نباید تراکنش‌هایی شامل نهادهای تحریمی دستورا جرایمی ۱۴۰۲۴ داشته باشند و برای مطمئن شدن در این زمینه باید رویکرد ریسک پایه را در ارتباط با موسسات مالی دنیا به کار گیرند و این موضوع تراکنش‌های شامل طلا را نیز دربرمی‌گیرد؛ بنابراین تجارت طلا به صورت مستقیم یا غیرمستقیم شامل نهادهای تحریمی روسی نیز در آمریکا یا توسط آمریکایی‌ها محدود شد.

همانطور که گفته شد مهم‌ترین اثر این تحریم، تحت تاثیر قرار دادن روابط کارگزاری بانکی و تراکنش‌های دلاری نظام مالی روسیه است. با توجه به اینکه اقتصاد روسیه حجم بزرگی دارد و استفاده از دلار در تجارت مرسوم بین‌الملل رایج است، به نظر می‌رسد مؤسسات مالی در انجام روابط کارگزاری با بسیاری از مؤسسات دیگر دچار مشکل خواهند شد. وزارت خزانه‌داری آمریکا نیز مدعی است که مؤسسات مالی روسی روزانه ۶۶ میلیارد دلار تراکنش انجام می‌دهند که ۸۰ درصد آن با دلار آمریکا است.^۵ به همین دلیل خزانه داری آمریکا پس از قرار دادن مؤسسات عمده و اصلی روسیه در لیست‌های متنوع تحریمی و بیان اینکه ۸۰ درصد تجارت خارجی مؤسسات مالی روسیه در اثر این اقدامات تحت تاثیر قرار می‌گیرد در ۲۴ فوریه بیان اعلام کرد: «بخش خدمات مالی بزرگ روسیه به شدت تحت سلطه بازیگران دولتی است که برای انجام فعالیت‌های تجاری خود در داخل روسیه و فعالیت‌های بین‌المللی به سیستم مالی ایالات متحده متکی هستند. تحریم‌هایی که ایالات متحده امروز اعمال می‌کند، بخش‌های عمده‌ای از سیستم مالی و اقتصاد روسیه را از دسترسی به این زیرساخت مهم مالی و به‌طور کلی دلار آمریکا قطع می‌کند.»^۶

۵. وزارت خزانه‌داری آمریکا تحریم‌های بی‌سابقه و گسترده‌ای را علیه روسیه اعمال می‌کند، هزینه‌های اقتصادی سریع و شدید، ۲۴ فوریه ۲۰۲۲، <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0608>

۶. وزارت خزانه‌داری آمریکا تحریم‌های بی‌سابقه و گسترده‌ای را علیه روسیه اعمال می‌کند، هزینه‌های اقتصادی سریع و شدید، ۲۴ فوریه ۲۰۲۲، <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0981>



بنابراین علاوه بر اینکه براساس آمار نیمه اول سال ۲۰۲۱، نزدیک به ۱۶ درصد ذخایر ارزی روسیه به دلار بوده^۷، حذف بزرگ ترین موسسه مالی روسیه از نظام کارگزاری دلار، قرار دادن دومین موسسه بزرگ روسیه در لیست تحریم (SDN list) و ایجاد محدودیت های وسیع برای کار با آمریکایی ها و مؤسسات آمریکایی برای بانک مرکزی روسیه با توجه به حجم بالای اقتصاد این کشور و بالا بودن نقش دلار در تراکنش های این مؤسسات می تواند به تجارت و تبادل ارز در روسیه و همچنین کارایی مؤسسات این کشور لطمه بزند.

این ممنوعیت های تبادلات بانکی براساس بخش نامه های مختلف ذیل دستور اجرایی ۱۴۰۲۴، بر افراد، نهادها، کشتی ها و هواپیماهای فعال در بخش های مختلف اقتصادی روسیه از جمله بخش های نظامی شامل تجهیزات الکترونیک، دریایی^۸ و کوانتوم^۹، خدمات پولی و بانکی^{۱۰}، مشاوره و مدیریت اقتصادی^{۱۱}، فلزات و معدن^{۱۲} و بخش معماری، مهندسی، ساخت و ساز، تولید و حمل و نقل اقتصاد روسیه^{۱۳} تا ۱۹ می ۲۰۲۳ شامل محدودیت های این دستور شده اند و از زمان آغاز جنگ اوکراین تا پایان جون ۲۰۲۳، نزدیک به ۲ هزار فرد، نهاد، کشتی و هواپیمای فعال در بخش های گفته شده اقتصاد روسیه یا شرکت های تحت کنترل و مالکیت آن ها براساس دستور اجرایی ۱۴۰۲۴ در لیست تحریم این دستور قرار گرفتند. اکثر این اشخاص حقیقی/حقوقی در لیست اصلی تحریم یعنی «SDN List» هستند و ۶۴ شخص حقیقی/حقوقی تا پایان جون براساس این دستور در دو لیست دیگر تحریمی این دستور قرار دارند که سازوکار این دو لیست به شرح زیر است:

فهرست تحریم منتخب (NS-MBS LIST)

نام کامل این فهرست، «فهرست تحریم منتخب غیر از اس.دی.ان» است که به اختصار آن را «فهرست تحریم منتخب» می نامیم. تفاوت این فهرست با فهرست اس.دی.ان این است که افراد و نهادهای درون آن مشمول انسداد کامل در آمریکا نمی شوند و بر اساس بخش نامه ای که اوفک صادر می کند، تنها برخی محدودیت های فهرست اس.دی.ان علیه آن فرد یا نهاد اعمال می شود.

-
۷. حدود ۳۵ درصد از ذخایر قابل دسترسی روسیه در کشور چین است، ۱ مارس ۲۰۲۲:
<https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/around-35-of-russias-accessible-reserves-in-country-china/2519923>
۸. تعیین بخش های تحریمی بر اساس بخش ۱(a)(i) فرمان اجرایی ۱۴۰۲۴:
<https://ofac.treasury.gov/media/921226/download?inline>
۹. تعیین بخش های تحریمی بر اساس بخش ۱(a)(i) فرمان اجرایی ۱۴۰۲۴:
<https://ofac.treasury.gov/media/921226/download?inline>
۱۰. تعیین بخش های تحریمی بر اساس بخش ۱(a)(i) فرمان اجرایی ۱۴۰۲۴:
<https://ofac.treasury.gov/media/921226/download?inline>
۱۱. تعیین بخش های تحریمی بر اساس بخش ۱(a)(i) فرمان اجرایی ۱۴۰۲۴:
<https://ofac.treasury.gov/media/921226/download?inline>
۱۲. تعیین بخش های تحریمی بر اساس بخش ۱(a)(i) فرمان اجرایی ۱۴۰۲۴:
<https://ofac.treasury.gov/media/921226/download?inline>
۱۳. تعیین بخش های تحریمی بر اساس بخش ۱(a)(i) فرمان اجرایی ۱۴۰۲۴:
<https://ofac.treasury.gov/media/921226/download?inline>





بر اساس بخش‌نامه‌ی شماره‌ی یک ذیل این دستور اجرایی که در آوریل سال ۲۰۲۱ صادر شد، وزارت خزانه‌داری آمریکا، مشارکت در خرید اوراق قرضه اولیه‌ی روبلی و غیرروبولی و همچنین اعطای وام روبلی و غیرروبولی توسط مؤسسات مالی آمریکایی به نهادهای قرارگرفته در فهرست تحریم منتخب این بخش‌نامه، که شامل بانک مرکزی، صندوق سرمایه‌ی ملی و وزارت دارایی روسیه می‌شد را از ۱۵ ژوئن ۲۰۲۱ ممنوع کرد. پس از جنگ در اوکراین، در سه بخش‌نامه‌ی ۱۸، بخش‌نامه‌ی ۳ و بخش‌نامه‌ی ۴ ذیل دستور اجرایی ۱۴۰۲۴، محدودیت‌های جدیدی برای نهادهای قبلی و برخی نهادهای جدید صادر شد. ابتدا در بخش‌نامه‌ی ۱۸ که در تاریخ ۲۲ فوریه ۲۰۲۲ صادر شد، اعلام شد که از تاریخ اول مارس ۲۰۲۲ ممنوعیت خرید اوراق قرضه‌ی اولیه روبلی و غیرروبولی نهادهای آمده در بخش‌نامه‌ی شماره ۱، شامل ممنوعیت خرید اوراق قرضه‌ی ثانویه نیز می‌شود. در تاریخ ۲۴ فوریه نیز بخش‌نامه‌ی ۳ صادر شد. بر اساس این بخش‌نامه، برای آمریکایی‌ها و در محدوده‌ی آمریکا، کلیه‌ی معاملات و تأمین مالی برای بدهی جدید یا حقوق مالکانه‌ی سهام جدید یا سایر معاملات در بدهی با سررسید بیش‌تر از ۱۴ روز، نهادهای مشخص‌شده در بخش‌نامه از ۲۶ مارس ۲۰۲۲ ممنوع شد. نهادهای مشخص‌شده در این بخش‌نامه که شامل این محدودیت می‌شدند، ۱۳ نهاد مهم در روسیه از جمله «شرکت سهامی گازپروم بانک» (سومین مؤسسه مالی بزرگ روسیه و عامل بخش انرژی روسیه) و «شرکت سهامی بانک کشاورزی روسیه» (پنجمین مؤسسه‌ی مالی بزرگ روسیه و عامل بخش کشاورزی در این کشور) هستند. اتفاقی که به نظر می‌رسد باهدف تحت تأثیر قرار دادن سهام این مؤسسات به عنوان مؤسسات فعال در دو بخش کلیدی اقتصاد روسیه یعنی انرژی و کشاورزی انجام می‌گرفت. در تاریخ ۲۸ فوریه ۲۰۲۲ نیز، در بخش‌نامه‌ی شماره‌ی ۴ ذیل دستور اجرایی ۱۴۰۲۴، محدودیت جدید و مهمی بر سه نهاد بانک مرکزی، صندوق سرمایه‌ی ملی و وزارت دارایی روسیه اعمال شد. بر اساس این بخش‌نامه، آمریکایی‌ها در هرکجای دنیا از انجام تراکنش شامل این نهادها از جمله هرگونه انتقال دارایی به این نهادها یا هر معامله‌ی ارزی برای یا از طرف آن‌ها ممنوع شدند. همان‌طور که وزارت خزانه‌داری آمریکا در بیانیه‌ی خود اعلام کرد، این اقدام باعث خواهد شد تا هرگونه دارایی بانک مرکزی روسیه در ایالات متحده یا توسط افراد آمریکایی در هرکجا که باشد، بی‌حرکت و غیرقابل انتقال باشد. اقدامی که در عمل بخشی از دسترسی‌های روسیه را به دارایی ارزی خود و تبادلات بانکی این کشور را با مشکل روبه‌رو می‌کند.

فهرست مؤسسات مالی خارجی مشمول تحریم حساب کارگزاری (CAPTA List)

فهرست دیگری که بر اساس آن تحریم ذیل دستوراگرایی ۱۴۰۲۴ انجام می‌گیرد، «فهرست مؤسسات مالی خارجی مشمول تحریم‌های حساب کارگزاری (CA) یا حساب پرداخت بین‌بانکی (PTA)» است، که به اختصار آن را «فهرست تحریم حساب کارگزاری بانکی» می‌نامیم. این فهرست نیز مانند دو فهرست دیگر می‌تواند از قوانین تحریمی متنوعی از کشورهای مختلف پیروی کند که نمونه‌ی آن تحریم‌های ایران است که در آن، مؤسسات مالی خارجی در صورت همکاری با ایران شامل این تحریم می‌شوند.





این تحریم به نوعی سنگین‌ترین تحریم برای مؤسسات مالی و شرکت‌ها است که به‌طورکلی از داشتن حساب در آمریکا محروم می‌شوند. در مورد روسیه نیز در تاریخ ۲۴ فوریه، بخش‌نامه‌ی شماره ۲ ذیل دستور اجرایی ۱۴۰۲۴ صادر شد و «از پربانک»^{۱۴} به عنوان بزرگ‌ترین مؤسسه‌ی مالی در روسیه که یک سوم کل دارایی مؤسسات مالی این کشور را در اختیار دارد به همراه ۲۵ مؤسسه‌ی وابسته یا شعب آن که بیش از ۵۰ درصد در مدیریت یا کنترل آن بودند مشمول مجازات این فهرست تحریمی شد. بر اساس بخش‌نامه‌ی شماره ۲ ذیل این دستور اجرایی، از ۲۶ مارس ۲۰۲۲، مؤسسات مالی آمریکایی باید در مقابل این مؤسسه و شعب آن دو مجازات ممنوعیت افتتاح، نگهداری یا پرداخت از حساب کارگزاری از طرف یا برای مؤسسه مالی خارجی مشخص شده و ممنوعیت پردازش یک تراکنش شامل مؤسسات مالی خارجی مشخص شده یا اموال و دارایی آن را اعمال کند. در واقع بر اساس این بخش‌نامه، این مؤسسه و شعب آن از ۲۶ مارس ۲۰۲۲ به‌طورکلی از نظام مالی آمریکا حذف می‌شوند. با توجه به این‌که این مؤسسه بزرگ‌ترین مؤسسه مالی روسیه بود، اعمال این مجازات به معنای از دست دادن کل اعتبار آن در نظام بین‌المللی بانکی بود؛ چراکه با توجه به گستردگی تجارت با دلار، بانک‌هایی می‌توانند فعالیت بین‌المللی داشته باشند که حتماً حساب کارگزاری دلار داشته باشند. بنابراین این اقدام به معنی حذف آن بانک از فعالیت‌های بین‌المللی است.

در مجموعه از زمان آغاز جنگ اوکراین نزدیک به ۲۰۰۰ شخص حقیقی/حقوقی روسیه بر اساس دستور اجرایی ۱۴۰۲۴ و بر اساس قواعد تحریم قاعده‌محور ثانویه بانکی در فهرست‌های مختلف تحریمی قرار گرفتند. همچنین بر اساس قانون پسا که ابتدا به عنوان بخشی از قانون اختیارات دفاع ملی برای سال مالی ۲۰۲۰ و سپس اصلاحات آن در قانون اختیارات دفاع ملی برای سال مالی ۲۰۲۱ تصویب شد، تحریم‌های اجباری بر ۲ خط لوله نورد استریم ۲ و ترک استریم اعمال شد. قانون پسا کشتی‌هایی که برای لوله گذاری در عمق بیشتر از ۱۰۰ فوت برای پروژه نورد استریم ۲ یا تورک استریم استفاده می‌شوند و دایره خدمات‌دهندگان و حامیان آن را اشخاص حقیقی/حقوقی تحریمی میدانند. مجازات این اشخاص حقیقی/حقوقی بلوکه شدن اموال و دارایی آنها در آمریکا، ممنوعیت انجام تراکنش آمریکایی‌ها با آنها، ممنوعیت صدور ویزای آمریکا برای آنها یا ابطال ویزای آنها است. این اشخاص حقیقی/حقوقی بر اساس این قانون در لیست تحریم آمریکا (SDN List)، قرار می‌گیرند و محدودیت‌های بانکی گفته شده در نظام مالی آمریکا شامل هر تراکنش شامل آنها می‌شود.

۱۴. SBERBANK:

PUBLIC JOINT STOCK COMPANY SBERBANK OF RUSSIA

5339/





ماه می سال ۲۰۲۱، آمریکا در توافق با آلمان، اگرچه برخی کشتی‌ها و شرکت‌های روسی را تحریم کرد^{۱۵}، اما اعمال تحریم بر مهم‌ترین شرکتی که شامل این تحریم بود، یعنی شرکت **NORD STREAM 2 AG**، که در سوئیس ثبت شده و سهام آن متعلق به شرکت گازپروم روسیه است و در واقع مالک و سازنده پروژه بود را برای تکمیل ۵ درصد باقی مانده پروژه نورداستریم ۲ در آلمان را متوقف کرد^{۱۶} و شرکت گازپروم، در سپتامبر سال ۲۰۲۱ اعلام کرد که خط لوله نورداستریم ۲ به آلمان به پایان رسیده و آماده انتقال گاز است.^{۱۷} پس از حمله روسیه به اوکراین، آلمان و آمریکا هردو اقداماتی را علیه این پروژه انجام دادند. آلمان ۲۲ فوریه اقدامات شرکت **NORD STREAM 2 AG** برای شروع انتقال گاز از این پروژه را متوقف کرد^{۱۸} و آمریکا نیز این شرکت را در همین تاریخ در لیست تحریم قرار داد تا ادامه فرآینده نورداستریم ۲ متوقف شود.^{۱۹} تا پایان جون سال ۲۰۲۳، تعداد ۲۷ شخص حقیقی/حقوقی که عمدتاً کشتی هستند براساس این قانون و دستورا جرایمی مرتبط با آن یعنی دستورا جرایمی ۱۴۰۳۹ در لیست تحریم قرار گرفتند.

تحریم‌های جامع تجاری و سرمایه‌گذاری

آمریکا علاوه بر اعمال تحریم‌های هدفمند بانکی، تجارت و سرمایه‌گذاری بین این کشور و روسیه را به صورت جامع هدف تحریم قرار داد و تلاش کرد تا با محدود کردن دایره تجارت و خدمات مرتبط با آن، روابط تجاری بین آمریکا و روسیه را به حداقل برساند. این تحریم‌های تجاری، سرمایه‌گذاری و خدمات مرتبط، شامل موارد متعددی است.

تحریم‌های تجاری و سرمایه‌گذاری حوزه انرژی

تا پیش از جنگ روسیه و اوکراین براساس بخش ۲۲۵ قانون کاتسا، تحریم‌های ثانویه اختیاری در بخش ۴ (b) قانون حمایت از آزادی اوکراین علیه سرمایه‌گذاری در پروژه‌های نفتی روسیه اجباری شده بود. بخش ۲۲۵ قانون کاتسا رئیس‌جمهور آمریکا را ملزم کرد پس از تصویب قانون، سه مورد از تحریم‌های بخش ۴ (b) قانون حمایت از آزادی اوکراین شامل عدم صدور هرگونه ضمانت، بیمه، اعتبار و تمدید اعتبار توسط بانک صادرات و واردات آمریکا برای صادرات به فرد یا نهاد خارجی تحریم شده، عدم خرید هرگونه تجهیزات و تدارک از فرد یا نهاد خارجی تحریم شده، ممنوعیت صادرات یا تأمین از طریق فروش، اجاره یا قرض، اعطا یا سایر وسایل تسهیلاتی به فرد یا نهاد خارجی مشخص شده، ممنوعیت صدور مجوز صادرات کالاهای دوگانه به فرد یا نهاد خارجی مشخص شده، عدم انتقال اموال فرد یا نهاد خارجی مشخص شده در محدوده قضایی آمریکا، ممنوعیت سرمایه‌گذاری آمریکایی‌ها در سهام شرکت، ممنوعیت صدور ویزا در صورتی که فرد شناسایی شده شخص حقیقی باشد، اعمال تحریم‌های مشابه بر افرادی که رئوسای نهادهای مشخص شده هستند و ممنوعیت تراکنش بانکی در محدوده قضایی آمریکا را برفرد و نهاد خارجی تحریم شده براساس این بخش اعمال کند.

۱۵. <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/recent-actions/20210521>

۱۶. <https://www.reuters.com/business/energy/us-waive-sanctions-firm-ceo-behind-russias-nord-stream-2-pipeline-source19-05-2021/>

۱۷. <https://www.reuters.com/business/energy/russias-gazprom-says-it-has-completed-nord-stream-2-construction10-09-2021/>

۱۸. <https://www.politico.eu/article/germany-to-stop-nord-stream2/>

۱۹. شناسه‌دار شدن افراد و نهادها براساس قانون پسا، ۲۳ فوریه ۲۰۲۲:

https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/recent-actions/33_20220223





پس از شروع جنگ با اوکراین در تاریخ ۸ مارس ۲۰۲۲، آمریکا در دستوراجرای ۱۴۰۶۶ واردات نفت، مواد و سوخت نفتی، محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها، گاز طبیعی مایع، زغال سنگ و محصولات زغال سنگ با مبدا روسیه را ممنوع اعلام کرد. علاوه بر این هرگونه سرمایه‌گذاری جدید در روسیه توسط آمریکایی‌ها در هر کجا که باشند را در حوزه‌هایی که دستوراجرای ۱۴۰۶۶ مشخص می‌کند ممنوع شد. همچنین براساس این دستور هرگونه تامین مالی، تسهیل یا تضمین توسط یک شخص ایالات متحده، در هر کجا یا توسط خارجی‌ها در محدوده آمریکا برای اقدامات فوق نیز ممنوع اعلام شد. مهم‌ترین اثر این دستور کاهش شدید واردات آمریکا از روسیه در این حوزه بود. چنانکه براساس آمار تجزیه و تحلیل شده اندیشکده اروپایی بروگل، صادرات سوخت‌های معدنی روسیه به آمریکا در ماه جون سال ۲۰۲۲ میلادی به صفر رسید.^{۲۰} همچنین براساس آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، واردات نفت خام آمریکا از روسیه روند کاهشی به خود گرفت و به صفر نزدیک شد.^{۲۱}



آمار اندیشکده بروگل از صادرات سوخت‌های معنی روسیه به آمریکا

۲۰. مازاد تجاری عظیم روسیه نشانه قدرت اقتصادی نیست، ۸ سپتامبر ۲۰۲۲:

<https://www.bruegel.org/blog-post/russias-huge-trade-surplus-not-sign-economic-strength>

۲۱. واردات نفت آمریکا از مناطق مختلف جهان:

https://www.eia.gov/dnav/pet/PET_MOVE_IMPCUS_D_NUS_NRS_MBBL_M.htm





تحریم تجاری و سرمایه‌گذاری کالا و خدمات خاص

در تاریخ ۱۱ مارس ۲۰۲۲، رئیس جمهور آمریکا در دستوراجرای ۱۴۰۶۸ تحریم‌ها علیه روسیه را با هدف کاهش صادرات و واردات بین دو کشور و عدم ورود آمریکا به اقتصاد روسیه گسترش داد. براین اساس واردات برخی کالاها شامل ماهی، غذاهای دریایی و فرآورده‌های آن‌ها، نوشیدنی‌های الکلی و الماس غیرصنعتی با مبدا روسی و کالاهایی که ممکن است وزارت خزانه‌داری با مشورت وزارت خارجه و بازرگانی آمریکا تعیین می‌کند به آمریکا ممنوع شد. همچنین صادرات و صادرات مجدد کالاهای لوکس و کالاهای دیگری که ممکن است وزارت بازرگانی آمریکا مشخص کند، از آمریکا به روسیه ممنوع شد. علاوه براین صادرات، صادرات مجدد، فروش یا عرضه اسکناس دلار به طور مستقیم یا غیر مستقیم از آمریکا یا توسط یک شخص آمریکایی، در هر کجا که باشد به روسیه ممنوع شد.

رئیس جمهور آمریکا همچنین اعلام کرد سرمایه‌گذاری جدید آمریکایی‌ها در هر حوزه اقتصادی روسیه که خزانه‌داری آمریکا تعیین می‌کند ممنوع است.^{۳۳} پس از دستوراجرای ۱۴۰۶۸ و در پی تکمیل محدودیت‌های آن، دستوراجرای جدید ۱۴۰۷۱ صادر شد. براین اساس، با توجه به اینکه در دستور ۱۴۰۶۸ گفته شده بود سرمایه‌گذاری آمریکایی‌ها در بخش‌های اقتصادی روسیه که خزانه‌داری آمریکا تعیین کرده باشد ممنوع است، این بار بیان شد که هرگونه سرمایه‌گذاری آمریکایی‌ها در هرکجای دنیا که باشند در روسیه ممنوع است. همچنین صادرات و صادرات مجدد مستقیم یا غیرمستقیم از آمریکا یا توسط آمریکایی‌ها به روسیه در بخش خدماتی که خزانه‌داری آمریکا اعلام می‌کند ممنوع اعلام شد.^{۳۳} پیرو این سه دستور، بخش‌هایی از اقتصاد روسیه نیز به مرور به کالاها و خدمات تحریم شده ذیل این دو دستور اضافه شد که مهم‌ترین آن شامل موارد زیر است:

- طلا: در تاریخ ۲۸ جون ۲۰۲۲، واردات طلای روسیه به آمریکا به لیست کالاهایی که واردات آن به آمریکا براساس دستوراجرای ۱۴۰۶۸ ممنوع است اضافه شد.^{۳۴}
- خدمات حسابداری، مدیریت و مشارکت: از تاریخ ۸ می ۲۰۲۲، خدمات حسابداری، مدیریت و مشارکت به عنوان خدماتی اعلام شد که براساس دستوراجرای ۱۴۰۷۱ ارائه آن توسط آمریکایی‌ها به اشخاص حقیقی/حقوقی روسیه ممنوع است.
- خدمات محاسبات کوانتومی: از تاریخ ۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲، خدمات محاسبات کوانتومی^{۳۵}، به عنوان خدماتی مشخص شد که ارائه آن توسط آمریکایی‌ها براساس دستوراجرای ۱۴۰۷۱، به اشخاص حقیقی/حقوقی روسیه ممنوع است.
- خدمات معماری و مهندسی: از تاریخ ۱۹ می ۲۰۲۲، صادرات، صادرات مجدد، فروش، یا عرضه، مستقیم یا غیرمستقیم خدمات معماری یا خدمات مهندسی به هر شخصی در فدراسیون روسیه توسط آمریکایی‌ها در هرکجا براساس دستوراجرای ۱۴۰۷۱ ممنوع شد.^{۳۶}

۲۲. دستوراجرای ۱۴۰۶۸:

<https://home.treasury.gov/system/files/14068/126.pdf>

۲۳. دستوراجرای ۱۴۰۷۱:

https://home.treasury.gov/system/files/126/russia_eo_20220406.pdf

۲۴. تعیین بخش‌های تحریمی بر اساس بخش (a)(i) دستور اجرای ۱۴۰۶۸:

https://home.treasury.gov/system/files/126/determination_06282022_eo14068.pdf

۲۵. quantum computing

۲۶. تعیین بخش‌های تحریمی بر اساس بخش (a)(ii) دستور اجرای ۱۴۰۷۱:

<https://ofac.treasury.gov/media/931776/download?inline>





ممنوعیت تجارت کالاهای دوگانه و حساس

براساس محدودیت‌های وزارت بازرگانی آمریکا، از تاریخ ۲۴ فوریه ۲۰۲۲، صادرات برخی کالاهای با منشا آمریکایی که جز لیست مدیریت تنظیمات صادرات وزارت بازرگانی آمریکاست است برای کابر نهایی نظامی یا کاربرد نظامی روسیه محدود و نیازمند مجوز شد. این موضوع شامل کالاهای خارجی با منشا آمریکایی شامل این لیست نیز شد. تجهیزات اصلی این محدودیت تجهیزات میکروالکترونیک، اقلام مخابراتی، حسگرها، تجهیزات ناوبری، هواپیماهای اویونیک، تجهیزات دریایی و اجزای هواپیما است.^{۲۷}

محدودیت خدمات بندرگاهی

در کنار تحریم‌های تجاری، خدمات بندرگاهی مربوط به روسیه نیز در آمریکا شامل تحریم شد، که عملاً تجارت بین دو کشور را با محدودیت روبه رو کرد. علاوه بر ممنوعیت کشتی‌هایی که کالاهای ممنوع براساس دستور ۱۴۰۶۶ و ۱۴۰۶۸ را حمل می‌کنند و ممنوعیت کشتی‌هایی که در لیست تحریم آمریکا هستند، رئیس جمهور آمریکا در تاریخ ۲۱ آوریل ۲۰۲۲ اعلامیه‌ای تحت عنوان «اعلام وضعیت اضطراری ملی در رابطه با پهلو گرفتن و حرکت کشتی‌های وابسته به روسیه به بنادر ایالات متحده»^{۲۸} صادر کرد. این محدودیت از پهلو گرفتن کشتی‌ها با پرچم روسیه، در مالکیت روسیه و تحت اداره روسیه در بنادر آمریکا جلوگیری می‌کند.^{۲۹} این ممنوعیت به جز حمل کشتی‌های حامل مواد هسته‌ای خاص، شامل همه کشتی‌های مربوط به روسیه با ویژگی‌های گفته شده می‌شود و براساس اعلامیه کاخ سفید براساس قانون اضطرار ملی و مگنوسان^{۳۰}، گارد ملی این کشور باید از ورود آن‌ها به بنادر آمریکا جلوگیری کند. همچنین برای جلوگیری از احتمال ممانعت از ورود به بنادر ایالات متحده، همه صاحبان کشتی‌ها، اپراتورها، اجاره‌کنندگان و سایر افراد مرتبط قبل از وارد شدن به تجارت در ایالات متحده، باید به دقت تمام وابستگی‌ها به شهروندان، شرکت‌ها یا سایر نهادهای روسیه را بررسی کنند تا اطمینان حاصل شود این کشتی شامل ممنوعیت‌های اعلامیه رئیس جمهور آمریکا نمی‌شوند.^{۳۱}

۲۷. اجرای تحریم‌ها علیه روسیه بر اساس مقررات اداره صادرات:

https://public-inspection.federalregister.gov/04300-2022.pdf?utm_source=federalregister.gov

<https://www.jdsupra.com/legalnews/summary-of-february-24-u-s-sanctions-7377280/>

۲۸. A Proclamation on the Declaration of National Emergency and Invocation of Emergency Authority Relating to the Regulation of the Anchorage and Movement of Russian-Affiliated Vessels to United States Ports

۲۹. اعلامیه‌ای در مورد اعلام وضعیت اضطراری ملی و فراخوانی مقام اضطراری در رابطه با مقررات لنگر انداختن و حرکت کشتی‌های وابسته به روسیه به بنادر ایالات متحده، ۲۱ آوریل ۲۰۲۲:

<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/21/04/2022/a-proclamation-on-the-declaration-of-national-emergency-and-invocation-of-emergency-authority-relating-to-the-regulation-of-the-anchorage-and-movement-of-russian-affiliated-vessels-to-united-states-po/>

۳۰. Magnuson Act

۳۱. ایالات متحده ورود کشتی‌های وابسته به روسیه از بنادر ایالات متحده را ممنوع کرد، ۲۲ آوریل ۲۰۲۲:

<https://www.klgates.com/United-States-Bans-Russian-Affiliated-Vessels-From-US-Ports#2022-27-4-:-.text=Other20%Maritime20%DRelated20%Sanctions,of20%certa in20%Russian20%Dorigin20%goods.>

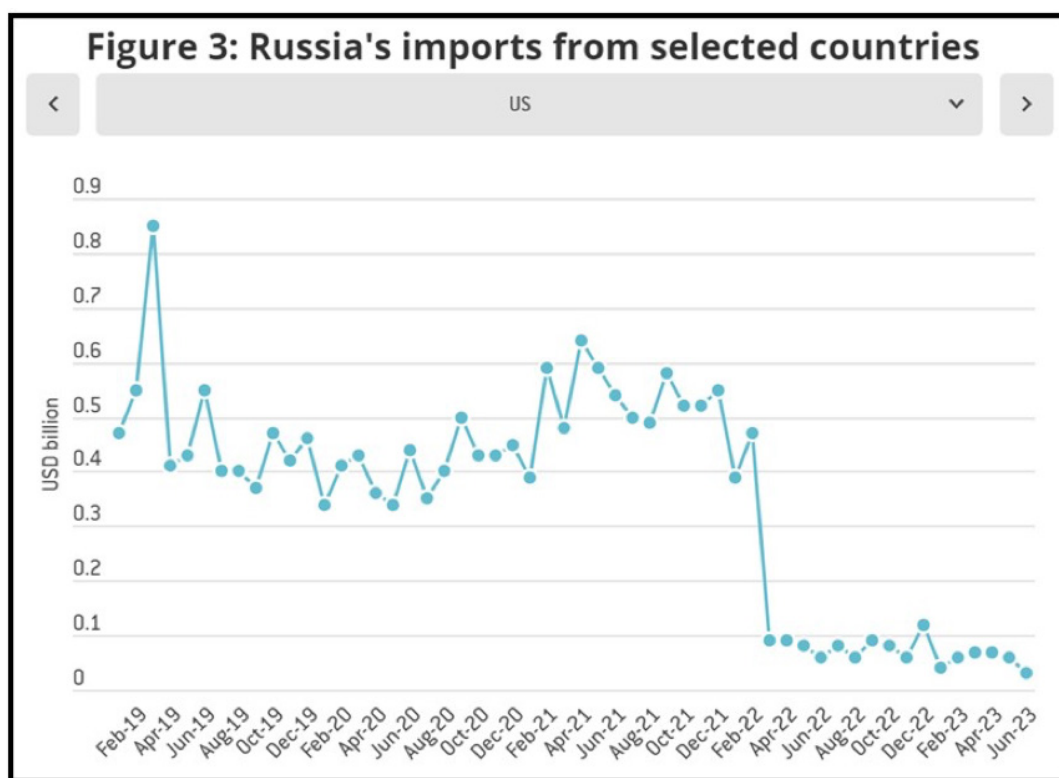




نتایج محدودیت‌های تجاری

در مجموع محدودیت‌های تجاری باعث کاهش میزان تجارت بین روسیه و آمریکا شد. به گونه‌ای که براساس آمارها، در ماه آوریل سال ۲۰۲۱، واردات آمریکا از روسیه ۲'۵ میلیارد دلار بوده است. این درحالی است که در آوریل سال ۲۰۲۳، واردات آمریکا از روسیه به ۲۲۰ میلیون دلار رسیده است. صادرات آمریکا به روسیه نیز در آوریل سال ۲۰۲۱ حدود ۶۴۰ میلیون دلار بوده است که این میزان در آوریل سال ۲۰۲۳ به کمتر از ۱۰۰ میلیون دلار رسیده است.^{۳۲}

همچنین از نظر میزان تجارت، روسیه به ۳۹امین شریک تجاری آمریکا تبدیل شد که کمترین اهمیت در شراکت تجاری بین دو کشور از سال ۱۹۹۲ محسوب می‌شود.^{۳۳}



کاهش واردات ماهانه روسیه از آمریکا

۳۲. ردیاب تجارت خارجی روسیه، ۱۸ جولای ۲۰۲۳:

<https://www.bruegel.org/dataset/russian-foreign-trade-tracker>

۳۳. رتبه روسیه در شراکت تجاری با آمریکا به کمترین حد خود در ۳۰ سال اخیر رسید، ۱۱ اکتبر ۲۰۲۲:

<https://www.forbes.com/sites/kenroberts/11/10/2022/russias-rank-as-us-trade-partner-at-30-year-low-new-data-shows/>





تحریم‌های اتحادیه اروپا

علاوه بر آمریکا، کشورهای عضو اتحادیه اروپا نیز از کشورهای اصلی عضو ائتلاف تحریم علیه روسیه هستند. تحریم‌های اتحادیه اروپا در بسته‌های مختلف تحریمی اعمال می‌شود. البته به علت وابستگی بسیاری از کشورهای عضو اتحادیه اروپا به تامین انرژی از سوی روسیه، بر این تحریم‌ها استثنائاتی نیز وضع شده است. اتحادیه اروپا از زمان شروع جنگ بین اوکراین و روسیه، تا پایان جون ۲۰۲۳، ۱۱ بسته تحریمی اعمال کرده است که شامل تحریم‌های مختلف بانکی، مالی، تجاری، سرمایه‌گذاری و خدمات خاص می‌شود.

تحریم‌های پولی، بانکی و خدمات مرتبط

اتحادیه اروپا تحریم‌های پولی و بانکی را بر افراد، نهادها، بانک‌ها و شرکت‌های مختلف روسیه اعمال کرده است. همچنین ارائه خدمات سوئیفت بر بسیاری از بانک‌ها و موسسات مالی روسیه نیز ممنوع شده است. اتحادیه اروپا برخی موسسات مالی و پولی روسیه را هدف تحریم‌های خاص قرار داده است. مهم‌ترین تحریم‌های مرتبط با بخش پولی و بانکی روسیه شامل موارد زیر است.

قراردادن اشخاص حقیقی/حقوقی در لیست تحریم

تا زمان اعمال یازدهمین بسته تحریمی اتحادیه اروپا در تاریخ ۲۳ جون ۲۰۲۳، حدود ۱۵۷۰ فرد و ۲۴۴ نهاد در لیست تحریم اتحادیه اروپا قرار گرفته‌اند. بسیاری از موسسات، شرکت‌ها و بانک‌های روسی نیز جز نهادهای تحریمی هستند. بلوکه شدن دارایی آن‌ها در کشورهای عضو اتحادیه اروپا، ممنوعیت فراهم کردن وجوه برای آن‌ها و همچنین ممنوعیت سفر اشخاص حقیقی اعلام شده به اتحادیه اروپا مجازاتی است که برای این افراد حقیقی/حقوقی در نظر گرفته شده است.^{۳۴} همچنین برخی افراد و نهادهای غیرروسی از کشورهای ثالث مانند ایران، امارات، چین، ازبکستان، سوریه و ارمنستان هم بهانه کمک به بحث نظامی روسیه، هم دور زدن تحریم و انتقال نفت از روسیه به اروپا در لیست تحریم قرار گرفتند.^{۳۵}

عدم ارائه خدمات سوئیفت به بانک‌های مشخص شده روسی

اتحادیه اروپا ارائه خدمات پیام‌رسان مالی (سوئیفت) به برخی بانک‌های روسی را متوقف کرد. تا زمان اعمال یازدهمین بسته اتحادیه اروپا علیه روسیه، ۱۰ بانک مهم روسی و نهادهایی که بیش از ۵۰ درصد در کنترل و مدیریت آن‌ها هستند شامل این مجازات شدند.^{۳۶}

^{۳۴}. توضیح تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه روسیه:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۲۶۹ of ۱۷ March ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014R20221114-0269>

^{۳۵}. اتحادیه اروپا یازدهمین بسته تحریم‌ها را علیه روسیه به دلیل ادامه جنگ غیرقانونی علیه اوکراین تصویب کرد، ۲۳ جون ۲۰۲۳:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_3429_23

^{۳۶}. بخش ۵h آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of ۳۱ July ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا





ممنوعیت اعطای وام و خرید اوراق بهادار نهادهای روسی

اتحادیه اروپا اعلام کرد خرید و فروش یا فراهم کردن خدمات برای خرید و فروش اوراق بهادار و ابزارهای مالی صادر شده توسط دولت روسیه، بانک مرکزی این کشور و همچنین برخی بانکها، موسسات اعتباری و نهادهای مشخص شده روسیه که در کنترل دولت یا بانک مرکزی این کشور هستند یا نهادهایی که ۵۰ درصد یا بیشتر در اختیار آنها هستند ممنوع است.^{۳۷} این اوراق در سررسیدهای مختلف و در پیوست‌های مختلف مشخص شده که براساس لیست‌های مختلف تا آخر بسته دهم شامل ۲۴ موسسه، شرکت، بانک و... می‌شود که اعطای وام به آنها در اتحادیه اروپا نیز ممنوع است.^{۳۸} همچنین فروش اوراق بهادار و خدمات مرتبط به ارز هر کشور عضو اتحادیه اروپا به اتباع و ساکنین روسیه ممنوع شد.^{۳۹}

ممنوعیت تراکنش‌ها

علاوه بر بلوکه شدن دارایی برخی بانکها و شرکت‌های روسی و همچنین محرومیت برخی بانک‌های روسی از دریافت خدمات پیام‌رسان مالی، برخی تراکنش‌های خاص نیز هدف تحریم‌های بانکی اتحادیه اروپا است. براساس تحریم‌های اتحادیه اروپا هرگونه تراکنش مرتبط با مدیریت ذخایر و منابع بانک مرکزی روسیه، از جمله تراکنش با اشخاص حقیقی/حقوقی مانند صندوق ثروت ملی که به نمایندگی یا دستور بانک مرکزی یا دولت روسیه عمل می‌کنند ممنوع است. همچنین تراکنش‌ها و معاملات مستقیم/غیرمستقیم با یک شخص حقوقی مستقر در روسیه، که تحت کنترل عمومی یا دارای بیش از ۵۰ درصد مالکیت عمومی دولت روسیه است یا نفع آن به روسیه و بانک مرکزی این کشور می‌رسد ممنوع است. این ممنوعیت شامل تراکنش با برخی نهادهای نظامی و دولتی که در یکی از پیوست‌های آئین‌نامه تحریمی اتحادیه اروپا است نیز می‌شود، که تا زمان بسته دهم تحریمی این اتحادیه تعداد این نهادها به ۱۴ نهاد رسیده است.^{۴۰} البته بر این ممنوعیت‌ها مانند بسیاری از ممنوعیت‌های اتحادیه اروپا استثنا در زمینه تراکنش‌های مرتبط با واردات مجاز از روسیه از جمله واردات گاز نیز وجود دارد.

۳۷. بخش‌های ۵(۳) و ۵(۴) و ۵(۲) آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of ۳۱ July ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

۳۸. پیوست‌های مشخص شده آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of ۳۱ July ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا:

Annex III, V, VI, XII and XIII of Council Regulation No 2014/833

۳۹. بخش‌های ۵e و ۵f آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of ۳۱ July ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۴۰. بخش ۵aa آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of ۳۱ July ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا و پیوست مرتبط:

ANNEX XIX of Regulation (EU) 2014/833





ممنوعیت پذیرش سپرده و ارائه ارزش‌های نقدی و دیجیتال

اتحادیه اروپا پذیرش سپرده بالای ۱۰۰ هزار یورو اشخاص حقیقی/حقوقی مقیم یا ثبت شده در روسیه و افراد و نهادهایی که بالای ۵۰ درصد در اختیار و مدیریت آنها هستند را ممنوع کرد.^{۴۱} همچنین فروش و ارائه اسکناس^{۴۲}، اوراق بهادار قابل انتقال^{۴۳} به تمام ارزهای رسمی اتحادیه اروپا و ارائه تمام خدمات کیف پول‌های دارای رمزنگاری شده را به روسیه ممنوع کرد.^{۴۴}

ممنوعیت ارائه خدمات ضمانتی، سرمایه‌گذاری و مشارکت

اتحادیه اروپا، رتبه‌بندی روسیه و شرکت‌های روسی توسط آژانس‌های رتبه‌بندی اعتباری اتحادیه اروپا، ارائه خدمات رتبه‌بندی به مشتریان روسی، ارائه خدمات دارایی ارزهای دیجیتال با ارزش بالا به روسیه و ارائه مشاوره تراستی^{۴۵} به روس‌های ثروتمند، که ذخیره ثروت خود را در اتحادیه اروپا برای آنها دشوارتر می‌کند را ممنوع کرد. همچنین ارائه خدمات مرتبط با کسب و کار^{۴۶} - به طور مستقیم یا غیر مستقیم - مانند حسابداری، حسابداری، حسابرسی، حسابرسی قانونی، دفترداری و خدمات مشاوره مالیاتی، مشاوره فناوری اطلاعات، مشاوره حقوقی، خدمات معماری و مهندسی، مشاوره تجاری و خدمات روابط عمومی به دولت روسیه و اشخاص حقوقی، نهادها یا ارگان‌های مستقر در روسیه ممنوع شد. در کنار این موضوع نخبگان و اشراف روسی با ممنوعیت سپرده‌گذاری کلان در بانک‌های اروپایی هدف قرار داد. همچنین معاملات مربوط به مدیریت ذخایر و همچنین دارایی‌های بانک مرکزی روسیه ممنوع شد.^{۴۷} عضویت اتباع روسیه در هیئت حاکمه شرکت‌های زیرساختی اتحادیه اروپا نیز ممنوع شد.^{۴۸}

تحریم حوزه سرمایه‌گذاری و تامین مالی

یکی از مهم‌ترین تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه روسیه، تحریم در حوزه سرمایه‌گذاری و مشارکت مالی است. براین اساس تامین یا کمک مالی^{۴۹} برای تجارت با روسیه یا سرمایه‌گذاری در این کشور ممنوع شد. البته برای شرکت‌های کوچک و متوسط اروپایی این موضوع تا سقف ۱۰ میلیون یورو در پروژه مجاز است.

-
۴۱. بخش ۵b آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۲. بخش ۵a آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۳. بخش ۵f آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۴. بخش ۵b آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۵. بخش ۵m آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۶. بخش ۵m و ۵n آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۷. بخش ۵a آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۸. بخش ۵o آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۴۹. تامین مالی شرکت‌های اروپایی برای این کار



علاوه بر این سرمایه‌گذاری مشترک یا مشارکت در پروژه‌هایی که توسط صندوق سرمایه‌گذاری روسیه تامین مالی می‌شوند ممنوع شد.^{۵۰} از دیگر موارد ممنوع در این حوزه ممنوعیت هرگونه سرمایه‌گذاری، تمدید سرمایه‌گذاری، مشارکت یا تامین مالی برای پروژه‌های حوزه انرژی و استخراج و اکتشاف مواد معدنی روسیه یا در کشور ثالث برای عملیات در بخش‌های گفته شده روسیه است.^{۵۱} البته این ممنوعیت شامل مواد با ارزش بالا از مواد معدنی مانند بوکسیت، کروم، کبالت، سنگ آهن و... نمی‌شود.^{۵۲} همچنین تامین مالی و فراهم کردن کمک مالی برای بسیاری از کالاهایی که صادرات آن‌ها به روسیه ممنوع شده است نیز ممنوع است.

تحریم‌های تجاری

تحریم‌های تجاری با توجه به روابط تجاری اتحادیه اروپا و روسیه، بخش مهمی از تحریم‌ها علیه روسیه را تشکیل می‌دهند. تحریم‌های صادراتی و وارداتی به تدریج و در بسته‌های مختلف تحریمی توسعه پیدا کرده است. مهم‌ترین تحریم‌های تجاری اتحادیه اروپا شامل موارد زیر است.

تحریم تجاری سلاح و کالاهای با مصرف دوگانه

بر اساس تحریم‌های اتحادیه اروپا، فروش، عرضه، انتقال یا صادرات، مستقیم یا غیرمستقیم، کالاها و فناوری با استفاده دوگانه، اعم از اینکه منشأ آن اتحادیه باشد یا نباشد، به هر شخص حقیقی یا حقوقی، نهاد یا نهادی در روسیه یا برای استفاده در روسیه ممنوع شد.^{۵۳} همچنین صادرات، تامین و هرگونه فراهم‌آوری تجهیزات دفاعی و نظامی که لیست آن در پیوست تحریم‌های اتحادیه اروپا آمده است به روسیه، نهادهای روسی یا برای استفاده در روسیه ممنوع شد. همچنین کمک‌های فنی یا مالی مرتبط، خدمات واسطه‌گری آن^{۵۴} و همچنین ترانزیت این تجهیزات از اتحادیه اروپا از طریق قلمرو روسیه نیز ممنوع است.^{۵۵} این موضوع شامل سلاح‌های متعارف که فهرست آن در تحریم‌ها آمده است نیز می‌شود.^{۵۶} اتحادیه اروپا با تشدید و توسعه کنترل صادرات کالاهای دوگانه به بخش‌های حساس صنایع نظامی روسیه، صادرات و دسترسی روسیه به تجهیزات پیشرفته اروپایی را محدود کرد این تجهیزات شامل پهپادها و نرم‌افزارهای آن، نرم‌افزارهای تجهیزات رمزگذاری شده، تجهیزات الکترونیک پیشرفته و نیمه‌هادی، مواد شیمیایی قابل استفاده برای سلاح‌های شیمیایی، مواد ویژه و ماشین‌آلات صنعتی و تجهیزات اجرای آن می‌شود. علاوه بر این، لیستی از افراد و نهادها مشخص و به روز شده‌اند که صادرات کالاها و تجهیزات دوگانه فهرست شده در تحریم حتی در موارد ضروری نیز نباید به آنها یا برای استفاده آنها صادر شود.

۵۰. بخش ۲e آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۱. بخش ۳a آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۲. پیوست ANNEX XXX آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۳. بخش ۲ آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۴. بخش ۵m آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۵. بخش ۲، ۲a و ۲aa آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا:

البته این ممنوعیت ترانزیت بر اساس بخش ۵q شامل ترانزیت از طریق روسیه برای کالاهای خاص و برای استفاده در خطوط لوله کنسرسیوم خط لوله خزر با مبدأ قزاقستان نمی‌شود.

۵۶. بخش ۴ آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا



این لیست تا پایان آوریل سال ۲۰۲۳ شامل ۵۰۶ فرد و نهاد است.^{۵۷} لیست تجهیزات دوگانه ممنوع نیز در دوره‌های مختلف تحریمی به روز می‌شود و توسعه می‌یابد.^{۵۸} همچنین در اکثر موارد تحریمی فوق، اعطای مالکیت معنوی و اطلاعات مرتبط با ساخت، نگهداری و... این تجهیزات ممنوع شد.^{۵۹}

تحریم تجاری حوزه انرژی

تحریم‌های حوزه انرژی شامل ممنوعیت صادرات و واردات کالاهای مختلفی می‌شود که می‌توان آنها را به صورت زیر دسته بندی کرد:

- ممنوعیت صادرات تجهیزات و کالاهای خاص: ممنوعیت فروش، عرضه، صادرات مستقیم و غیرمستقیم و تامین قطعات و تجهیزات خاص از جمله لوله‌های خاص مربوط به خط لوله گاز فهرست شده در پیوست تحریم‌ها به روسیه و افراد روسی ممنوع شد.^{۶۰} استثنا این موضوع نیز صادرات ضروری مربوط به انتقال گاز طبیعی به اروپا است، در صورتی که خلاف سایر تحریم‌ها نباشد.
- ممنوعیت فروش و صادرات تجهیزات فرآوری نفت: اتحادیه اروپا فروش، عرضه، انتقال یا صادرات کالاها و فناوری‌ها خاص در پالایش نفت و خدمات مرتبط به روسیه را ممنوع کرد.^{۶۱}
- ممنوعیت واردات انواع زغال سنگ: اتحادیه اروپا واردات زغال سنگ و محصولات سوختی مبتنی بر زغال سنگ از مبداء روسیه یا صادر شده از روسیه.^{۶۲}
- ممنوعیت واردات نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه از طریق دریا: اتحادیه اروپا از تاریخ ۲۵ دسامبر ۲۰۲۲ واردات نفت و از تاریخ ۵ فوریه ۲۰۲۳ واردات فرآورده‌های نفتی از روسیه، از طریق دریا به اتحادیه اروپا را ممنوع کرد.^{۶۳} همچنین واردات نفت از طریق خط لوله برای آلمان و لهستان نیز ممنوع شد.^{۶۴}
- ممنوعیت فروش سوخت جت: اتحادیه اروپا علاوه بر ممنوعیت صادرات تجهیزات مربوط به صنایع هوانوردی و هواپیمایی، فروش سوخت جت و افزودنی‌های آن به روسیه را ممنوع کرد.^{۶۵} همچنین انتقال این تجهیزات از اتحادیه اروپا از قلمرو روسیه و همچنین ارائه حقوق معنوی و اطلاعات مربوط به آن ممنوع شد.^{۶۶}

۵۷. بخش ۲b و پیوست ANNEX IV آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۸. پیوست Annex VII آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۵۹. اصلاحات بخش ۲، ۲a، ۳ و ۴ آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ اتحادیه اروپا در بسته یازدهم تحریمی اتحادیه اروپا:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:3%AOJ.LI.2023.159.01.0001.01.ENG&toc=OJ3%AL3%A3%2023A159I3%ATOC>

۶۰. بخش ۳ آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۶۱. بخش ۲b آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۶۲. بخش ۲z آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۶۳. بخش ۳m آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۶۴. بخش ۳m آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۶۵. بخش ۳c آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا

۶۶. بخش ۳c آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ of July ۳۱ ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا





تحریم تجاری بخش حمل و نقل

بخش حمل و نقل روسیه نیز توسط اتحادیه اروپا شامل تحریم‌های خاص تجاری شد که مهم‌ترین آن موارد زیر است:

- ممنوعیت صادرات، فروش، تامین یا انتقال مستقیم یا غیرمستقیم کلیه هواپیماها، قطعات و تجهیزات هواپیما به روسیه براساس فهرست مشخص آئین‌نامه اتحادیه اروپا.^{۶۷}
- صادرات کالاهای ناوبری دریایی و فناوری ارتباطات رادیویی مشخص شده در فهرست آئین‌نامه تحریمی اتحادیه اروپا از اتحادیه اروپا به روسیه و اشخاص حقیقی/حقوقی که در روسیه هستند یا کشتی‌های با پرچم این کشور ممنوع شد. البته این ممنوعیت برای کاربردهای غیرنظامی و با هدف بشردوستانه اعمال نمی‌گردد.^{۶۸} البته ارائه اطلاعات و حقوق معنوی در این زمینه نیز جز ممنوعیت‌های این حوزه است.^{۶۹}

سایر تحریم‌های تجاری

صادرات یا واردات بسیاری از کالاهای دیگر که بین اروپا و روسیه تجارت می‌شد نیز تا پایان بسته دهم تحریمی علیه روسیه شامل تحریم شد که مهم‌ترین آن موارد زیر است:

- ممنوعیت واردات مستقیم یا غیرمستقیم کلیه محصولات آهنی و فولادی تمام شده و نیمه تمام با منشأ روسی یا از روسیه که در فهرست مشخص آئین‌نامه اتحادیه اروپا آمده است.^{۷۰} این ممنوعیت شامل آهن و فولاد فهرست شده روسیه که در کشور ثالث فرآوری می‌شود نیز می‌شود.^{۷۱}
- ممنوعیت صادرات مستقیم یا غیرمستقیم کالاهای لوکس و جواهرات تعیین شده در فهرست مشخص آئین‌نامه اتحادیه اروپا از جمله مانشین، ساعت، اسب و... به اشخاص حقیقی/حقوقی روسیه.^{۷۲}
- ممنوعیت واردات مستقیم یا غیرمستقیم محصولات تعیین شده نمادین و درآمدزا در فهرست مشخص آئین‌نامه اتحادیه اروپا از جمله مشروبات الکلی، خاویار، غذاهای دریایی، سیمان، محصولات لاستیکی، چوب، نقره، آسفالت و... از روسیه که در بسته‌های مختلف تحریمی به روز می‌شود.^{۷۳}
- ممنوعیت صادرات برخی کالاهای با وابستگی زیاد روسیه به اروپا مانند کاتالیست‌ها از کشورهای عضو اتحادیه اروپا به روسیه.^{۷۴}
- ممنوعیت واردات، خرید و تهیه طلا و محصولات آن براساس فهرست مشخص شده که منشأ روسی دارند یا از روسیه صادر می‌شوند به اتحادیه اروپا.^{۷۵}

۶۷ بخش ۳c آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۶۸ بخش ۳f آئین‌نامه اجرایی تحریم ش ماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۶۹ بخش ۳f آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۰ بخش ۳g آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۱ بخش ۳g آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۲ بخش ۳h آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۳ بخش ۳i آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۴ بخش ۳k آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۵ بخش ۳o آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of ۲۰۱۴ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا



تحریم ارائه خدمات

ارائه خدمات مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی، یکی از اجزای مهم روابط اقتصادی است. تحریم‌های حوزه خدمات شامل چند نوع از خدمات می‌شود که هر یک ویژگی مشخصی دارند که باید به آن پرداخت.

تحریم خدمات عمومی مرتبط با تحریم تجاری

اکثر تحریم‌های تجاری شامل تحریم خدمات مرتبط نیز می‌شوند. به طور مثال تحریم واردات زغال سنگ، واردات کالاهای درآمدزا، کاتالیست‌ها، آهن، فولاد و... شامل تحریم ارائه کمک‌های فنی، کمک‌های مالی شامل انواع وام‌ها، ضمانت‌ها، ارائه اوراق، خدمات بیمه، خدمات واسطه‌گری و سایر خدمات مرتبط با تجارت کالاهای نیز می‌شود. همچنین بسیاری از این تحریم‌ها شامل ممنوعیت ارائه خدمات مرتبط با حقوق معنوی و اطلاعات نیز می‌شوند.

تحریم خدمات خاص

علاوه بر تحریم‌های عمومی مربوط به تجارت، خدمات خاصی از جمله خدمات مرتبط با هواپیماها، کشتی‌های روسی و بیمه از جمله مهم‌ترین موارد تحریم خدمات هستند که شامل موارد زیر می‌شوند:

- تحریم خدمات هواپیمایی: اتحادیه اروپا، ارائه خدمات تعمیر، نگهداری یا مالی هواپیما به روسیه را ممنوع کرد.^{۷۶} همچنین اتحادیه اروپا استفاده از حریم هوایی این اتحادیه را برای هواپیماهای متعلق به روسیه، ثبت شده یا کنترل شده توسط روسیه، از جمله جت‌های خصوصی الیگارش‌های روس را ممنوع کرد.^{۷۷}
- تحریم بندرگاهی: اتحادیه اروپا ورود کشتی‌های با پرچم روسیه به بنادر کشورهای عضو را (به استثنای اهداف پزشکی، غذایی، انرژی و بشردوستانه) ممنوع کرد.^{۷۸}
- خدمات حمل و نقل جاده‌ای: ارائه خدمات حمل و نقل توسط هر شرکت حمل و نقل جاده‌ای که در روسیه ثبت شده است (به جز برخی استثناها مانند کشاورزی و محصولات غذایی، کمک‌های بشردوستانه و همچنین انرژی) در قلمرو اتحادیه، از جمله در ترانزیت، ممنوع است.^{۷۹} این موضوع شامل تریل‌ها و نیمه‌تریل‌های ثبت شده در روسیه و غیرروسی با شرایط فوق نیز می‌شود.^{۸۰}
- خدمات ذخیره‌سازی گاز: ممنوعیت رزرو ذخیره‌سازی گاز برای اتباع یا شرکت‌های روسی در اروپا به استثنای گاز طبیعی مایع (ال.ان.جی).^{۸۱}

۷۶. بخش ۳c آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۷. بخش ۳e&۳d آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۸. بخش ۳ea آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۷۹. بخش ۳۱ آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۸۰. بخش ۳۱ آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا
۸۱. بخش ۵P آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No of July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا



نتایج تحریم‌های تجاری

تحریم‌های تجاری و خدمات مرتبط با آن توسط اتحادیه اروپا علیه روسیه باعث کاهش تجارت بین آن‌ها شده است. بر این اساس صادرات مواد غیرسوختی روسیه به اتحادیه اروپا از ۷,۲ میلیارد دلار در ابتدای شروع جنگ یعنی فوریه سال ۲۰۲۲ به ۱,۸ میلیارد دلار در می سال ۲۰۲۳ رسید.^{۸۲} همچنین واردات روسیه از اتحادیه اروپا در کالاهای غیرسوختی از ۸,۲ میلیارد دلار در فوریه سال ۲۰۲۲ به ۳,۲ میلیارد دلار در می سال ۲۰۲۳ رسید.



آمار صادرات روسیه به اتحادیه اروپا

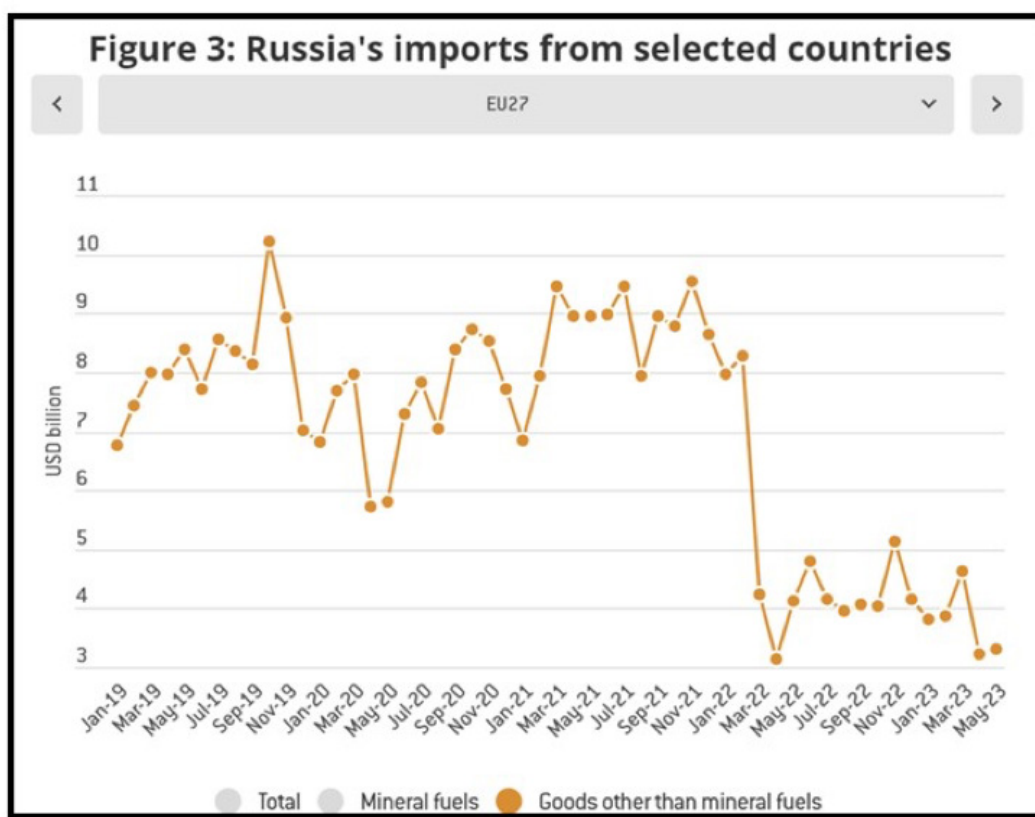
۸۲. ردیاب تجارت خارجی روسیه، ۱۸ جولای ۲۰۲۳:

<https://www.bruegel.org/dataset/russian-foreign-trade-tracker>





کاهش تجارت بین روسیه و اتحادیه اروپا از نظر وزنی نیز اتفاق افتاد. به گونه‌ای که مجموع واردات روسیه به اتحادیه اروپا از ۱،۱ میلیون تن در فوریه سال ۲۰۲۲ به ۳۰۰ هزار تن در می سال ۲۰۲۳ رسید. مجموع صادرات نیز از ۳۱ میلیون تن در فوریه سال ۲۰۲۲ به ۶ میلیون تن در می ۲۰۲۳ رسیده است.^{۸۳} در مورد کالاها و مواد سوختی نیز حجم صادرات روسیه به اروپا در اثر تحریم‌ها کاهش یافت. به نحوی که در مورد نفت، فرآورده‌های نفتی و موارد مرتبط با آن صادرات روسیه به اتحادیه اروپا از ۱۵ میلیون تن در فوریه سال ۲۰۲۲ به ۱،۷ میلیون تن در می سال ۲۰۲۳ رسیده است.^{۸۴} همچنین با کاهش فروش محصولات سوختی روسیه به اروپا شرکای دیگری جای اروپا را گرفتند. به نحوی که چین، هند و ترکیه خریداران عمده محصولات سوختی روسیه محسوب می‌شوند.



آمار واردات روسیه از اتحادیه اروپا

<https://www.bruegel.org/dataset/russian-foreign-trade-tracker>

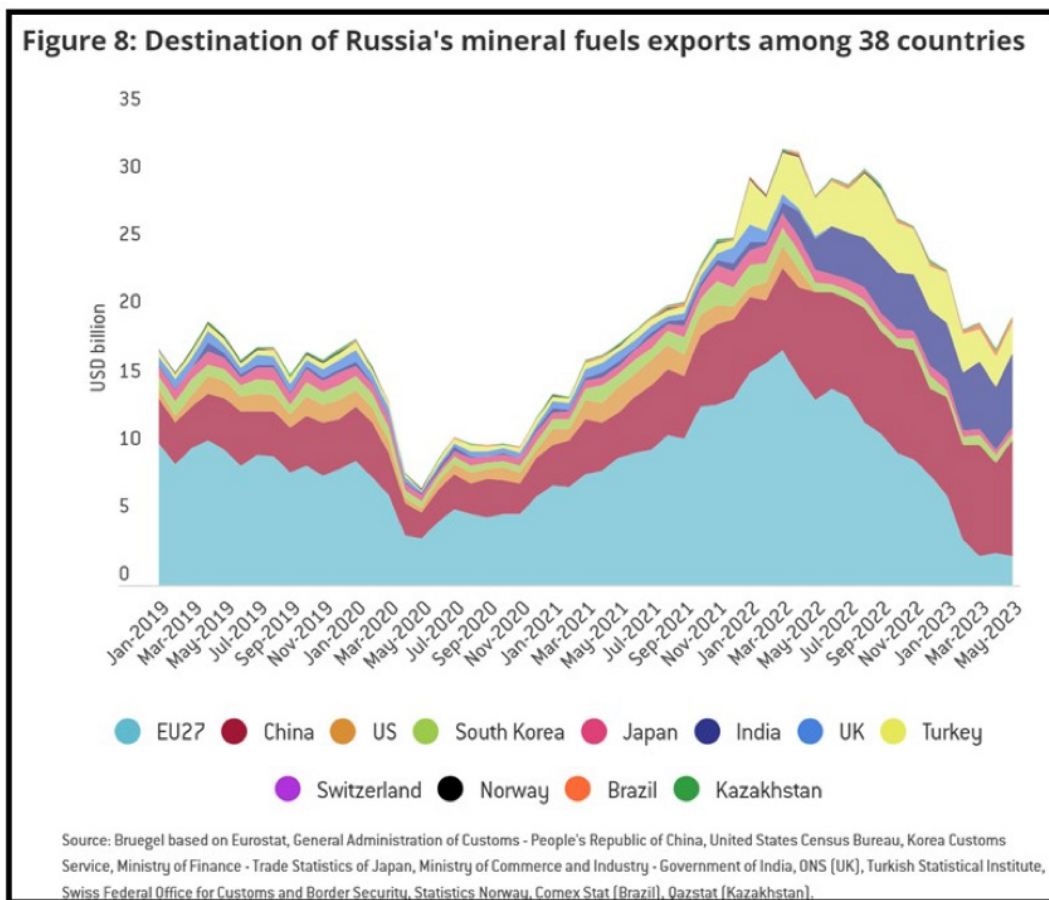
۸۳. ردیاب تجارت خارجی روسیه، ۱۸ جولای ۲۰۲۳:

<https://www.bruegel.org/dataset/russian-foreign-trade-tracker>

۸۴. ردیاب تجارت خارجی روسیه، ۱۸ جولای ۲۰۲۳:



البته این موضوع در مورد سایر محصولات نیز تا حدی صادق است. به طوری که براساس آمار، درحالی که از نظر مقاصد صادراتی روسیه، قبل از سال ۲۰۲۲، آلمان و هلند بعد از چین رتبه‌های دوم و سوم را داشتند، در سال ۲۰۲۲ بعد از چین، ترکیه و هند مقصد بیشترین صادرات روسیه بودند. از نظر واردات نیز تا پیش از اعمال تحریم‌های غرب، روسیه بعد از چین، محصولات مورد نیاز خود را از آلمان و آمریکا وارد می‌کرد که در سال ۲۰۲۲ ترکیه جای آمریکا را به عنوان سومین مبدا واردات روسیه گرفته است، درحالی که در سال ۲۰۲۱، ترکیه دهمین مبدا واردات روسیه بود.^{۸۵}



صادرات مواد سوختی روسیه براساس مقصد

۸۵. آمار سالانه صادرات و واردات روسیه، ترید مپ:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=7%1c7%643c7%7c7%7cTOTAL7%7c7%7c7%7c2c7%1c7%1c7%1c7%2c7%1c7%2c7%1c7%1c1





تعليق توافق نامه تسهيل ويزای روسيه

يکي ديگر از اقدامات اتحاديه اروپا عليه شهروندان روسيه، تعليق توافق نامه تسهيل رواديد بين روسيه و اتحاديه اروپا بود. توافق نامه تسهيل رواديد، شرايط ويژه ای برای شهروندان کشورهای خاص که دارای اشتراک با اتحاديه اروپا هستند را فراهم می کند. تسهيلائی که قيمت و سازوکار بسيار کمتری نسبت به حالت عادی دريافت رواديد دارد. اين توافق نامه از ۱ جون سال ۲۰۰۷ برای سفرهای کوتاه مدت (۹۰ روز در هر ۱۸۰ روز) شهروندان روسی نیز اجرا می شد. با تعليق اين توافق نامه از ۱۲ سپتامبر ۲۰۲۲، هزينه دريافت ويزای شهروندان روسی از ۳۵ يورو به ۸۰ يورو افزايش يافت. همچنين با تعليق اين توافق نامه شهروندان روسی برای دريافت ويزای اتحاديه اروپا با محدوديت های بيشتري از جمله نياز به ارائه مدارک مستند اضافی، افزايش زمان رسيدگی به ويزا و قوانين محدودتر برای صدور چندباره ويزا نیز روبه رو می شوند.^{۸۶}

تحریم رسانه های روسی

اتحاديه اروپا، به بهانه ارائه اطلاعات نادرست از سوی رسانه های روسی، انتقال، توزيع، پخش و مجوزهای رسانه های اين کشور از جمله راشاتودی، اسپتنيک نیوز، تی وی سنتر اینترنشنال و... را تعليق کرد. ارائه خدمات توسط کابل، ماهواره، IPTV، پلتفرم ها، وب سایت ها و برنامه ها در اتحاديه اروپا و توسط اتحاديه اروپا به اين رسانه ها نیز ممنوع شد و انجام تبليغات در اين رسانه ها نیز تعليق شد.^{۸۷} تعداد اين رسانه ها در آخرين به روزرسانی تحریم ها تا پايان جون ۲۰۲۳ به ۱۵ رسانه رسیده است.

تحریم ها برای جلوگیری از دور زدن تحریم ها

اتحاديه اروپا علاوه بر قراردادن برخی شرکت های کشورهای ثالث در ليست تحریم خود، تحریم هایی نیز برای جلوگیری از دور زدن برخی از تحریم ها در بسته های اخير تحریمی خود گنجانده است. اولاً پهلوی گیری هرکشتی^{۸۸} در بنادر کشورهای عضو اتحاديه اروپا که با کشتی به کشتی کالایی را برخلاف قواعد تحریمی مربوط به فروش نفت و فرآورده نفتی (از جمله خلاف سياست سقف قيمت) را از روسيه حمل می کند و شواهدی مربوط به اين تخلفات وجود داشته باشد را ممنوع کرده است.^{۸۹} ثانياً پهلوی گیری کشتی هایی با ویژگی فوق که اقدام به خاموش کردن یا غیرفعال کردن شناسایی خودکار خود کردند نیز ممنوع شد.^{۹۰} ثالثاً دور زدن تحریم های گفته شده در اتحاديه اروپا ممنوع است. همچنین صادرات کالاهای خاص به کشورهای خاص مشخص شده که خطر دور زدن زیادی دارند و در فهرست مشخص می شوند ممنوع شد.^{۹۱}

۸۶. شورا تعليق کامل تسهيلات رواديد با روسيه را تصويب کرد، ۹ سپتامبر ۲۰۲۲:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/09/09/2022/council-adopts-full-suspension-of-visa-facilitation-with-russia/#:~:text=The20%EU2%DRussia%20visa20%facilitation,on20%the20%basis20%of20%reciprocity>

۸۷. بخش ۲۴ آئين نامه اجرائی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحاديه اروپا

۸۸. چه مربوط به شرکت های اروپایی باشد چه غيراروپایی

۸۹. بخش ۳eb آئين نامه اجرائی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحاديه اروپا

۹۰. بخش ۳ec آئين نامه اجرائی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحاديه اروپا

۹۱. بخش ۱۲۴ آئين نامه اجرائی تحریم شماره No ۲۰۱۴/۸۳۳ July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحاديه اروپا





عدم اثرگذاری کافی تحریم‌های تجاری غرب بر درآمدهای روسیه در سال ۲۰۲۲

یکی از اتفاقات مهم در سال ۲۰۲۲ این بود که علی‌رغم کاهش حجمی صادرات روسیه به اتحادیه اروپا به خصوص در حوزه انرژی، به دلیل افزایش قیمت انرژی، درآمد صادراتی روسیه در برخی ماه‌ها افزایش پیدا کرد یا کاهش زیادی نداشت. به طور مثال در مورد گاز، مشروط شدن پرداخت قیمت گاز به روبل توسط روسیه از یک سو و همچنین خرابکاری در خط لوله نورداستریم باعث شد تا این کشور صادرات گاز خود از طریق خط لوله به اروپا را تا حد زیادی کم کند. به طوری که وزن کل صادرات گاز روسیه به اتحادیه اروپا از ۳ میلیون تن در فوریه سال ۲۰۲۲ به ۱،۸ میلیون تن در دسامبر این سال رسید و ۴۰ درصد کاهش یافت. این درحالی است که ارزش دلاری صادرات در فوریه ۲۰۲۲ معادل ۴،۶ میلیارد دلار بود و دسامبر معادل ۳،۴ میلیارد دلار یعنی حدود ۲۵ درصد کاهش داشت. همچنین در برخی ماه‌های سال ۲۰۲۲ علی‌رغم کاهش صادرات، درآمد افزایش پیدا کرد. مثلاً درحالی که وزن کل صادرات از ۳ میلیون تن در فوریه به ۲،۳ میلیون تن در آوریل سال ۲۰۲۲ رسیده بود، اما درآمد حاصل از این صادرات در آوریل ۵،۴ میلیارد دلار بود که در مقایسه با فوریه ۸۰۰ میلیون دلار بیشتر بود.^{۹۳} این درحالی است که درآمد روسیه از صادرات گاز به اروپا در آوریل سال ۲۰۲۱، پیش از شروع جنگ و بدون هیچ محدودیتی تنها ۱،۹ میلیارد دلار بود. این موضوع در نفت و فرآورده‌های نفتی نیز صادق بود. اگرچه تا پیش از دسامبر سال ۲۰۲۲ محدودیتی در واردات نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه به اروپا وجود نداشت. اما واردات نفت و فرآورده‌های نفتی اروپا در سال ۲۰۲۲ نسبت به قبل از آن کاهش بود. به طور مثال واردات این مواد در نیمه سال ۲۰۲۲، یعنی ماه جون معادل ۱۲،۴ میلیون تن بود که ۱،۸ میلیون تن کمتر از جون سال ۲۰۲۱ بود. این اتفاق در حالی رخ داد که درآمد صادراتی روسیه در جون ۲۰۲۲ معادل ۹،۸ میلیارد دلار بود و در جون ۲۰۲۱ معادل ۷،۴ میلیارد دلار. بنابراین اگرچه تحریم‌های غرب علیه روسیه در سال ۲۰۲۲ اعمال شد، اما این تحریم‌ها نتوانست انتظار غرب برای کاهش درآمدهای این کشور در سال ۲۰۲۲ را برآورده کند. بنابراین غرب در سال ۲۰۲۳ و همزمان با اعمال تحریم بر نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه، سعی کرد سیاست سقف قیمت را نیز برای کاهش درآمد نفتی روسیه اتخاذ کند. سیاستی که نوعی استثنا در اعمال تحریم بود که در آینده به ابعاد آن می‌پردازیم.

استثنا بر اعمال تحریم

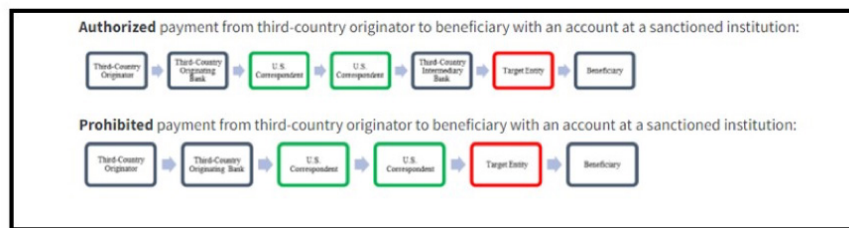
با توجه به وابستگی اروپا به تجارت با روسیه به خصوص در حوزه انرژی، در بسیاری از تحریم‌های اعمال شده از سوی آمریکا و اتحادیه اروپا، استثنا بر اعمال تحریم به خصوص در مورد انتقال انرژی و گاز روسیه به اروپا ایجاد شده است. به طور مثال آمریکا برای سایر کشورها تراکنش‌های مرتبط با انرژی از جمله نفت، گاز، فرآورده‌ها و بسیاری از موارد اینچنین را با واسطه از نظام مالی آمریکا مجاز شمرده است. این موضوع باعث می‌شود تا کشورهای اروپایی یا سایر کشورها بتوانند با واسطه از نظام مالی آمریکا برای پرداخت گاز استفاده کنند.

۹۲. ردیاب تجارت خارجی روسیه، ۱۸ جولای ۲۰۲۳:





این موضوع براساس مجوز شماره ۸G مربوط به تحریم‌های روسیه که براساس زمان به روز می‌شود انجام می‌پذیرد.^{۹۳}



شیوه پرداخت در حوزه انرژی براساس گواهی موقت صادر شده

همچنین تحریم‌های اتحادیه اروپا نیز عمدتاً شامل استثنا در حوزه انرژی، مواد غذایی و بهداشتی هستند. به طور مثال تحریم‌های مربوط به ممنوعیت‌هایی بندرگاهی یا حمل کالا توسط شرکت‌ها از طریق جاده به اروپا و... شامل استثنا در حوزه انرژی می‌شود و انتقال گاز به اروپا نیز دارای معافیت تحریمی است. بنابراین علی‌رغم اعمال تحریم‌ها همچنان استثنا برآنها به خصوص در حوزه انرژی وجود دارد. علاوه براین برای کاهش قیمت نفت و فرآورده‌های نفتی علی‌رغم تحریم‌ها، سیاست سقف قیمت اتخاذ شده است.

سیاست اعمال سقف قیمت

تحریم‌ها علیه روسیه، هزینه‌های زیادی از جمله افزایش قیمت انرژی و نرخ تورم برای کشورهای غربی داشته است. افزایش قیمت انرژی باعث شد، علی‌رغم کاهش حجم صادرات انرژی روسیه به اروپا، درآمد صادراتی روسیه افزایش پیدا کند. از آنجایی که تحریم‌های اروپا علیه واردات نفت دریایی روسیه به اتحادیه اروپا دسامبر ۲۰۲۲ شروع می‌شد و تحریم اروپا علیه فرآورده نفتی روسیه فوریه ۲۰۲۳ اعمال می‌شد، نگرانی‌ها برای افزایش قیمت مجدد انرژی وجود داشت. لذا ائتلاف تحریمی علیه روسیه به رهبری آمریکا در نشست سپتامبر G7، اعلام کردند که با شروع تحریم نفتی علیه روسیه، سیاست سقف قیمت نیز اعمال خواهد شد. براساس این سیاست، شرکت‌های مربوط به کشورهای عضو ائتلاف تحریم علیه روسیه تنها در صورتی مجاز خواهند بود خدمات مرتبط با حمل و نقل دریایی نفت از جمله خدمات بیمه، بیمه اتکایی، و کشتیرانی برای صادرات نفت از روسیه به کشورهای غیر از ائتلاف تحریم را ارائه کنند که نفت روسیه با قیمتی کمتر از ۶۰ دلار به ازای هر بشکه به فروش برسد. همچنین برای فرآورده‌های نفتی نزدیک به قیمت نفت مانند گازوئیل، نفت سفید و بنزین ۱۰۰ دلار به ازای هر بشکه تعیین شد و برای محصولات کمتر از نفت مانند نفت کوره قیمت ۶۵ دلار تعیین شد.^{۹۴} این سیاست با توجه به نقش بالای شرکت‌های غربی در تامین بیمه و کشتیرانی برای انتقال نفت روسیه اتخاذ شد. هدف از اتخاذ این سیاست نیز چنانکه کشورهای غربی در بیانیه خود اعلام کردند، حفظ جریان نفت روسیه در بازار برای جلوگیری از افزایش قیمت نفت و فرآورده‌های نفتی پس از اعمال تحریم اروپا علیه این محصولات و همچنین کاهش درآمد روسیه است. نکته مهم در این سیاست ایجاد نوعی هم‌پوشانی بین اهداف غرب و کشورهای همکاری‌کننده با روسیه است؛ چراکه این سیاست کشورهای خریدار نفت از روسیه را ترغیب می‌کند تا با توجه به اهمیت و نقش نظام حمل و نقل و بیمه اروپا نفت را با قیمت کمتری از روسیه خریداری کنند و این باعث کم شدن قیمت نفت می‌شود.

۹۳. مجوز عمومی شماره ۸ خزانه‌داری آمریکا در مورد تحریم‌های روسیه:

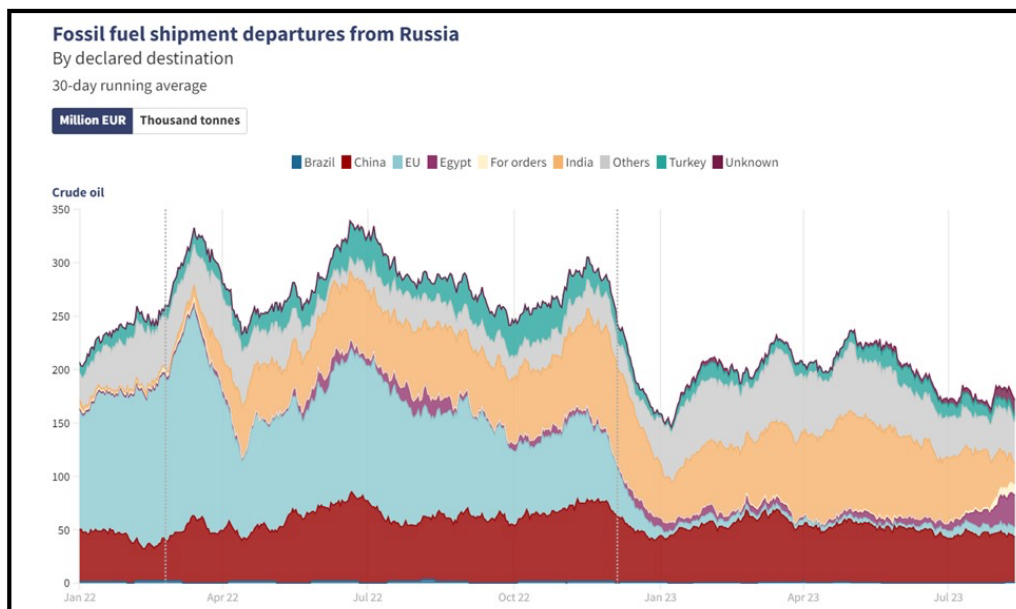
<https://ofac.treasury.gov/media/931721/download?inline>

۹۴. بخش ۳n آئین‌نامه اجرایی تحریم شماره ۲۰۱۴/۸۳۳ No July ۳۱ of ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا



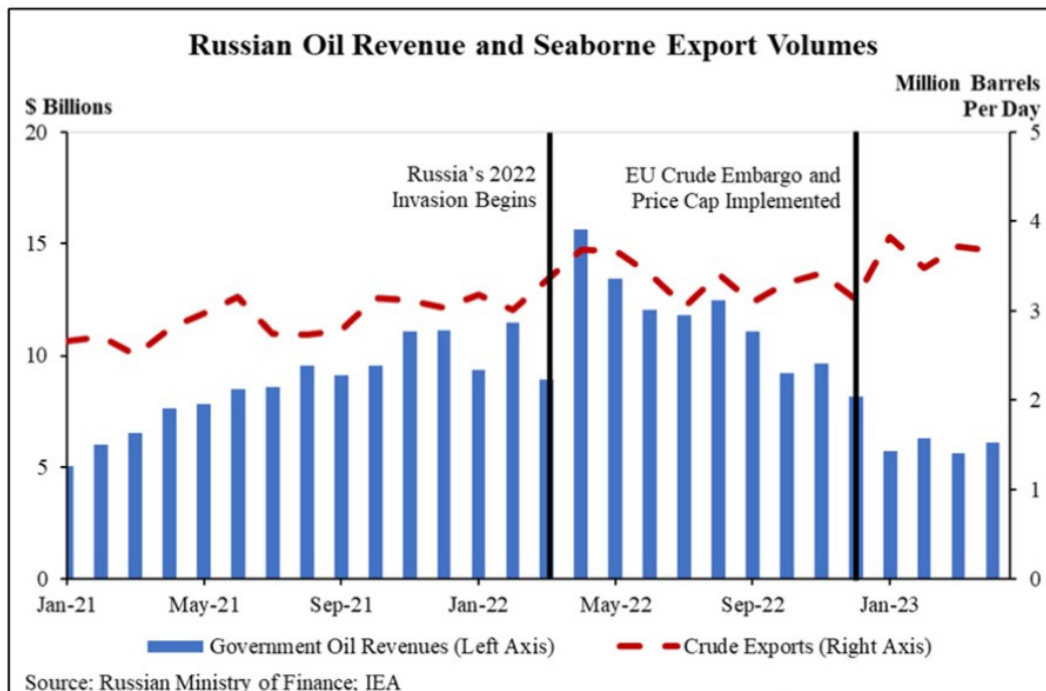


با گذشت بیش از ۸ ماه از اجرای سیاست سقف قیمت، آمار رسمی نشان می‌دهد این سیاست تا حدی توانسته از افزایش قیمت جهانی نفت جلوگیری کند و روند افزایشی قیمت جهانی نفت و درآمد روسیه از ناحیه افزایش قیمت را علی‌رغم افزایش حجم صادرات روسیه در سال ۲۰۲۳ نسبت به سال ۲۰۲۲ کنترل شود. علاوه بر این باعث شده تا قیمت نفت روسیه نسبت به حالت معمول و قیمت‌های جهانی پایین‌تر رود و درآمدهای روسیه در سال ۲۰۲۳ نسبت به سال ۲۰۲۲ کمتر شود. براساس آمار حجم صادرات نفت خام روسیه در تمامی ماه‌های سال ۲۰۲۳ نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۲ بیشتر بوده است. اما درآمدها نسبت به این سال کاهش یافته و در سال ۲۰۲۱ بوده است. به طور مثال صادرات مواد سوختی روسیه به کل دنیا در ماه می سال ۲۰۲۱ معادل ۱۷،۷۸ میلیارد دلار، در می سال ۲۰۲۲ معادل ۲۸،۶۶ میلیارد دلار و در ماه می سال ۲۰۲۳ معادل ۱۹،۸۶ میلیارد دلار بود که نزدیک به آمار سال ۲۰۲۱ است.



صادرات نفت خام روسیه به نقاط مختلف جهان براساس مبلغ حاصل از فروش

کاهش درآمد روسیه ضمن حفظ صادرات این کشور با تغییر مقصد صادرات به کشورهای غیراروپایی و کاهش جهانی قیمت نفت نسبت به سال ۲۰۲۲ و همچنین تخفیف‌ها در فروش نفت روسیه رخ داده است. چنانکه براساس برآوردها اگرچه همیشه قیمت نفت روسیه کمتر از سقف قیمت ۷۰ دلار نیست اما نفت روسیه با قیمت‌هایی کمتر از ۱۰ تا ۱۵ دلار از قیمت معمول خود به فروش می‌رسد. چنانکه گزارش‌ها نشان می‌دهد نفت اورال روسیه گاهی با قیمت کمتر از ۷۰ دلار در هر بشکه به هند صادر می‌شود. اما نفت اسپوروسیه، همچنان با قیمتی بین ۶۵ تا ۷۰ دلار در هر بشکه به خریداران چینی فروخته می‌شود. به هر حال نتایج این سیاست، ائتلاف تحریم به رهبری آمریکا را به این نتیجه رساند که این سیاست موفق بوده است. خزانه‌داری آمریکا با انتشار نموداری از حجم فروش نفت روسیه در مقایسه با درآمد حاصل از آن این موضوع را نشان داده است.



مقایسه حجم صادرات نفت خام روسیه در مقابل درآمد حاصل از صادرات نفت خام روسیه

البته این موضوع، همچنان با چالش‌هایی نیز همراه است. اولاً میانگین قیمت نفت برنت در دنیا در ماه‌های اول سال ۲۰۲۳ به ۸۲ دلار در هر بشکه رسید. اما پیش‌بینی‌ها حاکی از این است که در ادامه سال ۲۰۲۳ به حدود ۹۰ دلار در هر بشکه می‌رسد. قیمتی که حتی بیش از میانگین ۷۱ دلار به ازای هر بشکه در سال ۲۰۲۱ است، البته از میانگین ۱۰۰ دلار به ازای هر بشکه سال ۲۰۲۲ کمتر است. ثانیاً سیاست سقف قیمت اگرچه در عدم رشد هیجانی قیمت انرژی موفق بوده است، اما نتوانسته مشکل نیاز به نفت و فرآورده‌های نفتی را در اروپا رفع کند. چنانکه علی‌رغم کاهش نسبی قیمت جهانی، اما قیمت برخی سوخت‌ها مانند بنزین در کشورهای اروپایی، پس از کاهش موقت، دوباره رو به افزایش است. به طور مثال براساس آمار قیمت بنزین در آلمان که در ابتدای سال ۲۰۲۳ و در زمستان به ۱،۷۳ یورو کاهش یافته بود، مجدداً افزایش پیدا کرد و در انتهای ماه جولای سال ۲۰۲۳ به ۱،۹۱ یورو رسید. یا در مورد فرانسه از ۱،۶۸ در ابتدای سال ۲۰۲۳ به ۱،۸۹ در انتهای ماه جولای سال ۲۰۲۳ رسیده است. ثالثاً رقابت‌پذیری کشورهای اروپایی نیز، در مقابل بسیاری از کشورهای دیگر کاهش پیدا کرده است. درحالی که هند، چین، ترکیه و... نفت را با تخفیف از روسیه خریداری می‌کنند، اما اروپا باید نفت یا فرآورده نفتی را به قیمت بازار از کشورهای دیگر خریداری کند. رابعا تحریم نفتی و سیاست سقف قیمت همچنین، باعث افزایش سهم آمریکا در واردات نفت اروپا شده است. به‌گونه‌ای که پس از اعمال تحریم، آمریکا به بزرگ‌ترین صادرکننده نفت به اروپا تبدیل شده است. جدای از هزینه‌های آن، این اقدام باعث هرچه وابسته‌تر شده اروپا به آمریکا می‌شود.



در نهایت باید گفت تحریم نفت و فرآورده‌های نفتی روسیه در کنار سیاست سقف قیمت، اگرچه توانسته انرژی روسیه را در بازار نگه دارد و از افزایش شدید قیمت انرژی جلوگیری کند، اما در عین حال یک سیاست خودمتناقض نیز هست. این سیاست باعث فاصله گرفتن اقتصاد بزرگ روسیه و خریداران نفت آن از نظام مالی مرسوم بین‌المللی است. اقدامی که می‌تواند باعث کاهش اثر تحریم‌ها شود. چنانکه خزانه‌داری آمریکا بیان می‌کند بیش از ۷۵ درصد از خدمات دریایی مربوط به صادرات نفت روسیه از کشورهای عضو ائتلاف تحریم فاصله گرفته‌اند. این موضوع در بلندمدت باعث می‌شود اهرم فشار تحریم کاهش یابد. چراکه کمتر پای شرکت‌های عضو ائتلاف تحریم در میان خواهد بود. از طرف دیگر دور زدن تحریم‌ها و نادیده گرفتن تحریم‌ها نیز به اتحادیه اروپا تسری پیدا کرده است. علاوه بر هند که نفت روسیه را فرآوری می‌کند و به اروپا می‌فرستد، بنابر گزارشات برخی کشورها مانند ترکیه و آذربایجان با افزایش خرید نفت از روسیه، مجدداً این نفت را از طریق خط لوله یا طرق دیگر به کشورهای اروپایی می‌فروشند. این اقدام خود موجب استمرار وابستگی آن‌ها به نفت تولیدی روسیه می‌شود و درآمد نفتی روسیه را نیز بیشتر می‌کند. همچنین با وجود فروش نفت روسیه در بسیاری از بندرگاه‌های این کشور بالاتر از سقف قیمت، اما کشتی‌های یونانی همچنان در تجارت نفت روسیه یا کشتی به کشتی کردن نفت روسیه برای دور زدن آن نقش جدی دارند. به طوری که بسیاری از نفت‌های کشتی به کشتی شده نفت روسیه برای مخفی ماندن مبدأ خود در اطراف سواحل یونان کشتی به کشتی می‌شوند. چراکه این شرکت‌های نفتکش در صورتی که بخواهند به طور کامل سیاست سقف قیمت را اجرا کنند متضرر خواهند شد و از تجارت بزرگ و با سابقه خود محروم می‌شوند و شرکت‌های دیگری از جمله شرکت‌های نفتکش متعلق به امارات جای آنها را می‌گیرند. این موضوع نیز با گذر زمان هزینه اعمال تحریم را برای اروپا افزایش می‌دهد و اعمال تحریم را سخت‌تر می‌کند. اگر اروپا یا آمریکا نیز بخواهند برای مقابله با این اقدامات تحریم‌های بیشتری وضع کند یا حتی خریداران نفت روسیه در هند، چین، ترکیه و... را با تحریم ثانویه روبه رو کنند، احتمالاً عرضه نفت در بازار محدود می‌شود و قیمت افزایش پیدا می‌کند. بنابراین این سیاست هم از این جهت که باعث می‌شود شرکت‌های بیمه، کشتیرانی و... غیرغربی به خدمات‌دهنده اصلی تجارت دریایی بزرگ‌ترین صادرکننده نفت در دنیا تبدیل شوند و هم از جهت اینکه به مرور هزینه اعمال آن بر شرکت‌های اروپایی به علت سود بالای تجارت نفت روسیه بالا می‌رود، خودمتناقض است و اثربخشی آن به مرور کاهش پیدا می‌کند. اعمال تحریم بیشتر یا ثانویه نیز خود باعث لطمه خوردن هدف اعمال سیاست سقف قیمت می‌شود.^{۹۵}

۹۵. بررسی سیاست تعیین سقف قیمت برای فروش دریایی نفت و فرآورده نفتی روسیه، ۱۶ خرداد ۱۴۰۲:





آثار تحریم‌های غرب بر روسیه

همانطور که گفته شد، تحریم‌های غرب بر روسیه باعث تغییر در نقشه تجاری این کشور شد و شرکای تجاری روسیه را تغییر داده است. به طوری که براساس آمار، درحالی که از نظر مقاصد صادراتی روسیه، قبل از سال ۲۰۲۲، آلمان و هلند بعد از چین رتبه‌های دوم و سوم را داشتند، در سال ۲۰۲۲ بعد از چین، ترکیه و هند مقصد بیشترین صادرات روسیه بوده است. از نظر واردات نیز تا پیش از اعمال تحریم‌های غرب، روسیه بعد از چین، محصولات مورد نیاز خود را از آلمان و آمریکا وارد می‌کرد که در سال ۲۰۲۲ ترکیه جای آمریکا را به عنوان سومین مبدا واردات روسیه گرفته است، درحالی که در سال ۲۰۲۱، ترکیه دهمین مبدا واردات روسیه بود.^{۹۶}

از طرف دیگر با توجه به محدودیت‌های شدید، روسیه در سال ۲۰۲۲ شاهد خروج سرمایه بود و بسیاری از طرح‌ها و سرمایه‌گذاری‌های خارجی در این کشورها متوقف شد. چنانکه برخی آمارها از میزان سرمایه‌گذاری خارجی در روسیه در سال ۲۰۲۲ عددی نزدیک به منفی ۴۰ میلیارد دلار را برآورد می‌کنند.^{۹۷} از جنبه اقتصاد کلان و ساختار مالی باید گفت، در ابتدای جنگ و شروع تحریم‌ها، شک به اقتصاد روسیه وارد شد و حتی قیمت هر دلار از حدود ۷۵ روبل به قیمت بی‌سابقه ۱۲۰ روبل رسید و حتی در سه ماه دوم سال ۲۰۲۲ یعنی بلافاصله بعد از جنگ تولید ناخالص روسیه ۴،۵ درصد با کاهش روبه رو شد. اما به مرور زمان با افزایش قیمت محصولات صادراتی روسیه، این موضوع جبران شد و برخلاف پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول که کاهش تولید ناخالص ملی و تورم سال ۲۰۲۲ روسیه را ۸،۵ و ۲۴،۵ درصد پیش‌بینی کرده بود، اما در انتهای سال، آن هم در اثر شرایط ابتدای سال ۲۰۲۲، تولید ناخالص داخلی روسیه تنها ۲،۱ درصد کاهش یافت، تورم تنها ۱۲،۴ درصد بود و هر دلار نیز در انتهای سال ۲۰۲۲ به نرخ ۷۵ روبل برگشت.^{۹۸}

این موضوع باعث شد تا اندیشکده بروکل در گزارش اواخر سال ۲۰۲۲ خود بیان کند که تحریم‌ها روسیه را تنها در فن‌آوری‌های خاص و مواردی چون اتومبیل که وابسته به جریان چرخه تولیدی جهانی و فن‌آوری است دچار مشکل کرده است اما نتوانسته باعث بی‌ثباتی و مشکلات مالی برای روسیه شود.^{۹۹} البته با گذر زمان و از دست رفتن بازار صادرات گاز از طریق خط لوله به اتحادیه اروپا در اثر ضربه خوردن خط لوله نورد استریم و همچنین تقاضا برای پرداخت روبلی مبلغ گاز روسیه از یک سو و کاهش قیمت گاز و نفت صادراتی روسیه و مواردی از این دست اقتصاد روسیه در سال ۲۰۲۳، دچار مشکلاتی شد. به گونه‌ای که وزارت دارایی روسیه اعلام کرد که درآمدهای بودجه فدرال روسیه از نفت در ماه آوریل سال ۲۰۲۳ نسبت به همان زمان در سال قبل از آن ۶۴ درصد کاهش یافته. همچنین مجموع درآمد روسیه در سه ماه اول سال ۲۰۲۳ نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۲، میزان ۲۱ درصد کاهش یافت و در همین مدت درآمد روسیه از انرژی ۴۵ درصد نسب به سال ۲۰۲۲ کاهش یافت.^{۱۰۰} به نظر می‌رسد بخشی از اثر این اتفاق خود را در افزایش مجدد نرخ ارز در روسیه نمایان ساخته است، چنانکه نرخ هر دلار در انتهای ماه جون سال ۲۰۲۳ به بیش از ۹۰ روبل رسیده است.^{۱۰۱}

۹۶. آمار سالانه صادرات و واردات روسیه، ترید مپ:

https://www.trademap.org/Country_SelfProductCountry_TS.aspx?nvpm=7%1c7%643c7%c7%ec7%TOTAL7%c7%c7%c7%2c7%1c7%1c7%1c7%2c7%1c7%2c7%1c7%1c1

۹۷. آمار صندوق بین‌المللی پول از خالص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی:

<https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RU>

۹۸. اقتصاد جنگی روسیه: عملکرد کلان اقتصادی، ۲۰ جولای ۲۰۲۳:

<https://www.bruegel.org/analysis/russian-war-economy-macroeconomic-performance>

۹۹. آیا تحریم‌ها بر روسیه موثر بوده است؟، ۲۶ اکتبر ۲۰۲۲:

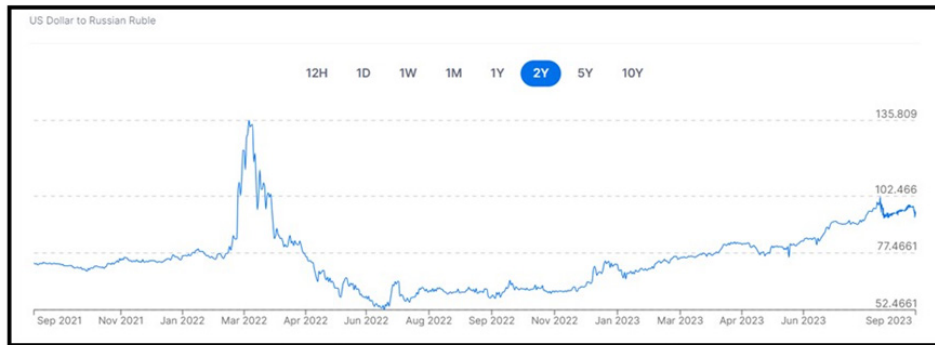
<https://www.bruegel.org/policy-brief/how-have-sanctions-impacted-russia>

۱۰۰. روسیه با کاهش شدید درآمد انرژی در سه ماهه اول ۲۹ میلیارد دلار کسری داشت - ۲۱ فروردین ۱۴۰۲ (۱۰ آوریل ۲۰۲۳):

<https://www.businessinsider.com/russia-budget-deficit-falling-energy-revenues-first-quarter-ukraine-war4-2023->

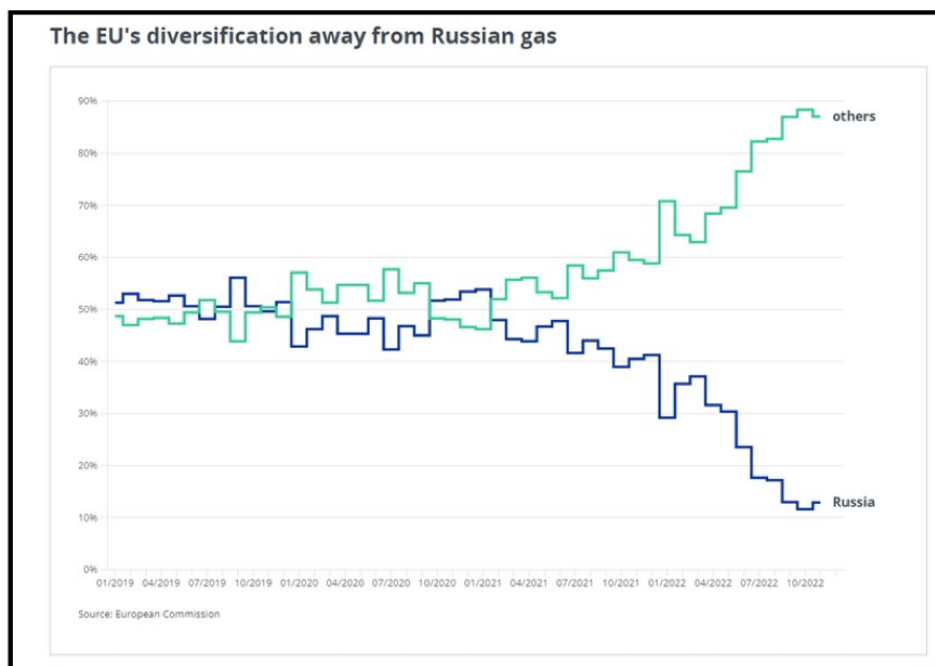
۱۰۱. نمودار نرخ مبادله دلار آمریکا به روبل روسیه:

<https://www.xe.com/currencycharts/?from=USD&to=RUB&view=2Y>



روند قیمت هر یک دلار به ازای روبل روسیه در ۲ سال اخیر

روسیه اکنون بازار صادرات گاز خود از طریق خط لوله در اروپا را از دست داده است. اروپا با کاهش واردات گاز به صورت کلی و همچنین افزایش واردات از کشورهای غیر از روسیه سعی کرد وابستگی خود به گاز روسیه را کاهش دهد. چنانکه در پایان سال ۲۰۲۲ نروژ به مهم‌ترین تامین‌کننده گاز اروپا از طریق خط لوله و آمریکا به مهم‌ترین تامین‌کننده گاز اروپا از طریق LNG تبدیل شده است.^{۱۰۲} همچنین سهم روسیه از تامین گاز اروپا با خط لوله یا LNG از ۳۵ درصد پیش از شروع جنگ به ۱۵ درصد در انتهای سال ۲۰۲۲ رسید.^{۱۰۳}



سهم روسیه از تامین گاز اروپا

۱۰۲. واردات گاز طبیعی اروپا، ۱۶ آگوست ۲۰۲۳:

<https://www.bruegel.org/dataset/european-natural-gas-imports>

۱۰۳. گاز اتحادیه اروپا از کجا می‌آید؟:

<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-gas-supply/>

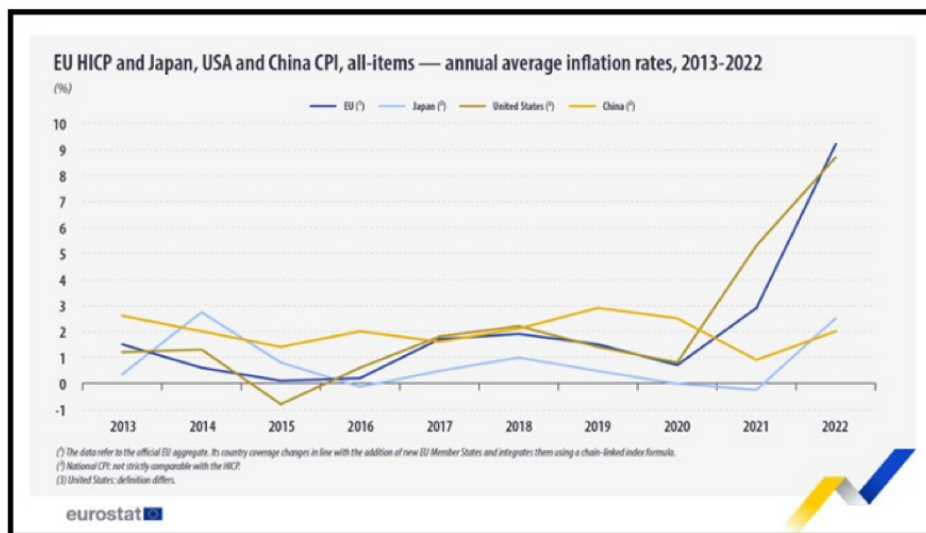




با توجه به این اتفاقات روسیه همچنان مازاد تولید گاز نیز دارد و به سرانجام رسیدن طرح‌هایی مانند انتقال گاز از طریق خط لوله یا توسعه LNG نیاز به زمان و سرمایه‌گذاری دارد، بنابراین بخشی از مشکلات روسیه ناشی از این موضوع است. البته ممکن است با افزایش قیمت در زمستان، کمی این مشکل کاهش یابد. در حوزه نفت و فرآورده‌های نفتی نیز روسیه با تغییر مقاصد صادراتی خود توانسته بخشی از مشکل را حل کند. اگر این کشور بتواند بر مشکلات نظام بیمه‌ای و حمل و نقل نیز غلبه کند می‌تواند با تخفیف کمتری نفت را به فروش برساند. در نهایت به نظر می‌رسد روسیه در بلندمدت برای حل مشکلات خود باید علاوه بر تغییر شرکای تجاری به فکر تغییر زیرساخت‌های خود از جمله زیرساخت‌های مالی، حمل و نقل، بیمه و... نیز باشد. چراکه تحریم نظام مالی روسیه، مشکلات دلاری برای نقل و انتقال پول، عدم دسترسی به سوئیفت و تحریم‌های روبه افزایش غرب باعث شده تا فاصله روسیه از غرب افزایش یابد. چنانکه علی‌رغم تحریم نبودن گاز روسیه اما مشکلات بین روسیه و غرب، مشکل تامین مالی و همچنین متوقف شدن پروژه‌های مهمی همچون نوراستریم ۲ در اثر تحریم‌ها، باعث شده تا اروپا به فکر جایگزین برای گاز روسیه باشد. بنابراین روسیه احتمالاً نمی‌تواند به روش گذشته برای تامین خواسته‌های خود اتکا کند. همچنین علی‌رغم اینکه انتقال نفت از طریق خط لوله شامل تحریم‌های اروپا نبود. اما کشورهایی مانند آلمان و لهستان اعلام کردند که واردات نفت خود از طریق خط لوله از روسیه را اتمام می‌بخشند، این موضوع نشان‌دهنده واگرایی هرچه بیشتر روسیه و غرب از یکدیگر است.^{۱۰۴}

هزینه‌های اعمال تحریم بر روسیه

جنگ بین روسیه و اوکراین و اعمال تحریم بر روسیه، علاوه بر تاثیر بر اقتصاد روسیه، بر اقتصاد سایر کشورها از جمله کشورهای اعمال‌کننده تحریم نیز اثرات فراوانی داشته است.



مقایسه تورم سالانه اروپا، آمریکا، ژاپن و چین ۲۰۱۳-۲۰۲۲

۱۰۴. آلمان واردات نفت از روسیه از طریق خط لوله را متوقف کرد، ۲ ژانویه ۲۰۲۳:

<https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Germany-Stops-Importing-Oil-From-Russia-Via-Pipeline.html>





جنگ بین روسیه و اوکراین و اعمال تحریم بر روسیه، علاوه بر تأثیر بر اقتصاد روسیه، بر اقتصاد سایر کشورها از جمله کشورهای اعمال کننده تحریم نیز اثرات فراوانی داشته است. حجم اقتصاد روسیه و نقش آن در بازار انرژی دنیا، وابستگی اروپا به انرژی روسیه و همچنین نقش روسیه و اوکراین در تأمین نیازهای اساسی از جمله گندم، غلات و دانه‌های روغنی باعث شد تا اعمال تحریم‌ها و تنش در روابط هزینه‌های زیادی برای کشورهای دنیا و به خصوص کشورهای غربی به همراه داشت. تورم مهم‌ترین اثر تحریم‌ها بر اقتصاد کشورهای اروپایی بود. افزایش قیمت انرژی و مواد غذایی باعث شد تا کشورهای اروپایی در سال ۲۰۲۲ تورم بی‌سابقه‌ای را متحمل شوند. به طوری که اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۲ رکورد تورم ۹،۲ درصدی را ثبت کرد.^{۱۰۵} این درحالی است که از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۲ میانگین تورم اتحادیه اروپا تنها ۲،۱ درصد بود. آمریکا نیز تورم ۸،۹ درصدی را تجربه کرد.^{۱۰۶}

همچنین اگرچه در سال ۲۰۲۳ تورم در برخی موارد کاهش یافته است، اما همچنان اتحادیه اروپا با چالش تورم روبه‌رو است. چنانکه در جون سال ۲۰۲۳، نرخ تورم سالانه غذا، الکل و تنباکو اتحادیه اروپا برابر با ۱۱،۶ درصد بود، درحالی که این میزان در سال ۲۰۲۲ تنها ۸،۹ درصد بود.^{۱۰۷} همچنین افزایش مجدد قیمت بنزین پس از کاهش آن در ابتدای سال ۲۰۲۳ از دیگر هزینه‌های اعمال تحریم برای کشورهای اروپایی بوده است، که به آن اشاره شد. واردات گاز اتحادیه اروپا نیز در مجموع کاهش یافته است، که این موضوع ممکن است باعث کمبود گاز و تأثیر بر صنایع نیز شود. بنابراین افزایش قیمت‌ها و مشکل تأمین انرژی و مواد غذایی را باید دو اثر جدی اقتصادی تحریم‌ها برای غرب و اروپا دانست. اروپا در سال ۲۰۲۳ نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۲ و ۲۰۲۱ گاز کمتری وارد کرده است^{۱۰۸} و این موضوع می‌تواند با گذر زمان و فرا رسیدن زمستان مجدداً برای اروپا مشکل ساز شود. همچنین تقریباً یک سوم گندم جهان از سوی روسیه و اوکراین تأمین می‌شود و روسیه و اوکراین حدود ۷۰ تا ۸۰ درصد از صادرات جهانی روغن آفتاب‌گردان را تشکیل می‌دهند. تا پیش از شروع جنگ اتحادیه اروپا هر ماه حدود ۲۰۰ هزار تن روغن آفتاب‌گردان اوکراینی وارد می‌کرد. برخی کشورهای عضو اتحادیه اروپا از واردکنندگان روغن آفتاب‌گردان روسیه هستند. ذرت یکی دیگر از مواد غذایی اصلی است که معمولاً در اوکراین و روسیه کشت می‌شود. این دو کشور به‌عنوان چهارمین و پنجمین صادرکننده‌ی بزرگ ذرت، روی هم حدود یک پنجم کل صادرات این محصول را تشکیل می‌دهند و افزایش قیمت می‌تواند به معنای افزایش هزینه‌ی گوشت باشد.^{۱۰۹}

۱۰۵. تورم سالانه در اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۲ بیش از سه برابر شد، ۹ مارس ۲۰۲۳:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN2-20230309>

۱۰۶. تورم سالانه در اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۲ بیش از سه برابر شد، ۹ مارس ۲۰۲۳:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN2-20230309>

۱۰۷. تورم سالانه در منطقه یورو به ۵،۵ درصد کاهش یافت، ۱۹ جولای ۲۰۲۳:

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/-19072023-2/17179282/2995521AP-EN.pdf/bf200c48-74a-4e-3372-485c1fd1083c169>

۱۰۸. واردات گاز طبیعی اروپا ۱۶ آگوست ۲۰۲۳:

<https://www.bruegel.org/dataset/european-natural-gas-imports>

۱۰۹. این غذاها ممکن است به زودی به دلیل جنگ اوکراین کم عرضه شود، ۱۹ مارس ۲۰۲۲:

<https://per.euronews.com/green/19/03/2022/these-foods-could-soon-be-in-short-supply-due-to-the-war-in-ukraine>





افزایش قیمت این اقلام باعث افزایش قیمت مواد غذایی و کمبود آن در بسیاری از کشورهای اروپایی شد. به طور مثال فروشگاه‌های بزرگ در اسپانیا و ایتالیا در اوایل حمله به اوکراین شروع به جیره‌بندی فروش روغن آفتاب‌گردان کردند.^{۱۱۰} با این اتفاق توافقی بین روسیه و اوکراین با واسطه ترکیه و سازمان ملل با عنوان ابتکار غلات دریای سیاه ایجاد شد تا کشتی‌های حامل غلات و دانه‌های روغنی اوکراین از طریق دریای سیاه به اتحادیه اروپا برسند و روسیه نیز در مقابل بتواند بدون مزاحمت ناشی از تحریم‌ها، کود شیمیایی و محصولات کشاورزی خود را صادر کند. این قرارداد در تاریخ ۲۲ جولای سال ۲۰۲۲ منعقد شد و روسیه باید هر ۱۲۰ روز یکبار آن را تایید می‌کرد. این اقدام تاحدی توانست مشکلات اروپا را حل کند. اما روسیه با توجه به سایر تحریم‌ها از جمل تحریم‌های بانکی، بندرگاهی و... ادعا کرد که نتوانسته به خواسته‌ی خود از توافق برسد. بنابراین با گذشت یکسال از اجرای این ابتکار اعلام کرد:

«دلیلی برای تمدید قرارداد غلات دریای سیاه پس از ۱۷ جولای وجود ندارد چرا که غرب به شکلی ظالمانه در قرارداد غلات عمل کرده است».^{۱۱۱}

بنابراین با عدم تمدید این قرارداد در جولای ۲۰۲۳، مجدداً بی‌ثباتی به بازار غذا برگشت. چنانکه سی‌ان‌بی‌سی در تاریخ ۲۰ جولای ۲۰۲۳ اعلام کرد قیمت گندم در پی این اتفاق برای ۳ روز پیاپی افزایش یافت و بی‌ثباتی به بازار غذا بازگشت.^{۱۱۲} علاوه بر بی‌ثباتی و ابهام در تامین و قیمت انرژی، غذا و تورم، از منظر راهبردی نیز تحریم‌ها برای کشورهای غربی و به خصوص اتحادیه اروپا پیامدهایی داشته است. اروپا در اثر تحریم‌ها به خصوص در حوزه انرژی بیش از پیش به آمریکا وابسته شده است و به طور کلی در سایه این کشور قرار گرفته است. علاوه بر این شکل‌گیری نظم تجاری مالی حول محور بزرگ‌ترین صادرکننده نفت در دنیا بدون توجه به تحریم‌های غرب، به مرور کارایی و اعتبار تحریم را با مشکل روبه‌رو می‌کند در یک سال گذشته و با اعمال تحریم بر روسیه، استفاده از یوان در چرخه تجارت بین‌المللی افزایش یافته^{۱۱۳}، استفاده از دلار در تجارت روسیه با حجم بالای اقتصاد از ۸۰ درصد به ۵۰ رسیده و استفاده از روبل و یوان گسترش یافته است.^{۱۱۴} در همین راستا کارشناسان بیان کردند، استفاده بیشتر از تحریم‌ها می‌تواند نظم جدید مالی را شکل دهد و محوریت آمریکا و دلار آن را کمتر کند.^{۱۱۵}

۱۱۰. این غذاها ممکن است به زودی به دلیل جنگ اوکراین کم عرضه شود، ۱۹ مارس ۲۰۲۲:

<https://per.euronews.com/green/19/03/2022/these-foods-could-soon-be-in-short-supply-due-to-the-war-in-ukraine>

۱۱۱. لاوروف، دیپلمات ارشد روسیه، دلیلی برای تمدید قرارداد غلات دریای سیاه نمی‌بیند، ۳۰ ژوئن ۲۰۲۳:

<https://www.reuters.com/world/europe/russias-top-diplomat-lavrov-sees-no-reason-extend-grain-deal30-06-2023/>

۱۱۲. قیمت گندم برای سومین روز افزایش یافت زیرا تنش‌های روسیه و اوکراین نگرانی‌ها از بحران بزرگ غذایی را برانگیخت، ۲۰ جولای ۲۰۲۳:

<https://www.cnbc.com/20/07/2023/wheat-prices-soar-as-russia-ukraine-tensions-stoke-food-crisis-fears.html>

۱۱۳. تحریم‌های روسیه تجارت یوان را تحریک می‌کند، نه پایان سلطه آمریکا-۲۹ فروردین ۱۴۰۲ (۱۸ آوریل ۲۰۲۳):

<https://www.omfif.org/04/2023/china-concludes-bilateral-trade-settlements-with-more-countries/>

۱۱۴. سقف قیمت نفت و تحریم روسیه ناقص عمل می‌کند و نقص‌ها باید برطرف شوند، ۲۱ تیر ۱۴۰۲ (۱۲ جولای ۲۰۲۳):

<https://www.bruegel.org/analysis/oil-price-cap-and-embargo-russia-work-imperfectly-and-defects-must-be-fixed>

۱۱۵. پیامدهای ناخواسته تحریم‌های اقتصادی-۱۱ خرداد ۱۴۰۲ (۱۱ جون ۲۰۲۳):

<https://www.lawfareblog.com/unintended-consequences-economic-sanctions>

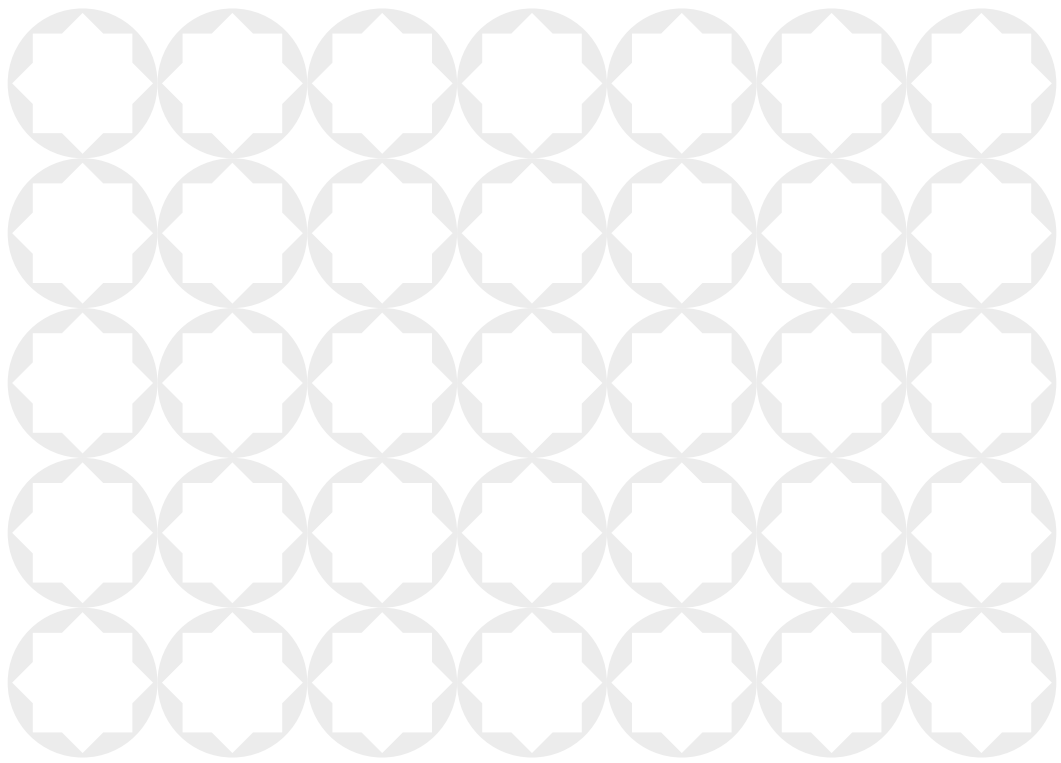




نتیجه‌گیری

آمریکا براساس نظم نوین جهانی و نقش تحریم‌ها در آن، سعی دارد تا با ابزار تحریم، وابستگی اقتصادی خود و متحدان اش به روسیه را هرچه کمتر کند. همچنین آمریکا در تلاش است تا با استفاده از حاکمیت دلار در دنیا و تحکیم آن در چشم انداز آینده جهان، همچنان از این ابزار برای منزوی کردن کشورهای مخالف خود استفاده کند. به همین منظور باقی ماندن ساختار تحریم‌های بانکی و همچنین تحریم‌های حوزه انرژی، مهم‌ترین ابزار آمریکا برای فشار به روسیه و کمتر کردن وابستگی خود به روسیه است. البته این اقدامات هزینه‌های زیادی برای کشورهای غربی و به خصوص کشورهای اروپایی خواهد داشت. کشورهای اروپایی وابستگی تجاری زیادی به روسیه دارند و این وابستگی در بعضی حوزه‌ها مانند نفت و گاز بسیار بالا است. وابستگی اقتصادی اروپا و غرب به روسیه، نقشه روسیه و اقتصاد آن در بازار انرژی و همچنین پاسخ‌های روسیه به تحریم‌های اروپا باعث شده تا تحریم‌ها فشار اقتصادی و تورمی زیادی به کشورهای غربی و به خصوص کشورهای اروپایی وارد کند. لذا آمریکا تلاش دارد با سیاست‌هایی همچون تعیین سقف قیمت به جای استفاده از ابزار تحریم‌های ثانویه ضمن نگه داشتن نفت روسیه در بازار انرژی هزینه اعمال تحریم از سوی غرب را کمتر کند. این اقدام در واقع برای کمتر شدن هزینه‌های تحریم برای اروپا است. چراکه اثرات تحریم‌ها به مدیریت آمریکا بیش از آنکه متوجه خود آمریکا باشد، متوجه کشورهای اروپایی است و آنها بیشترین هزینه تحریم را پرداخت می‌کنند. بنابراین تلاش آمریکا کم کردن هرچه بیشتر وابستگی بلوک غرب و مشخصاً آمریکا و اروپا به روسیه و تلاش برای کمتر کردن هزینه این کاهش وابستگی است. اگرچه آمریکا در تلاش است برای همراه کردن اروپا با سیاست کاهش وابستگی به روسیه هزینه اعمال تحریم را کاهش دهد، اما هزینه‌های زیاد اعمال شده بر اروپا ناشی از تحریم‌ها، نشان می‌دهد که هدف مهم‌تر و اولیه آمریکا کم کردن وابستگی اروپا به روسیه برای ایجاد ابزار فشار بیشتر به روسیه در نظم نوین جهان است. در مقابل روسیه اگرچه در اثر تحریم‌ها به خصوص در سال ۲۰۲۳ دچار مشکل شده است اما در تلاش است تا با استفاده از ابزار وابستگی انرژی اروپا به روسیه و نقش خود در بازار کالاهای اساسی جهان از جمله غذا و انرژی در کنار شکل دادن سازوکارهای جدید اقتصادی، اجازه ندهد که تحریم‌ها اقتصاد این کشور را با چالش روبه‌رو کنند. از طرفی همکاری کشورهایی مانند چین با روسیه، می‌تواند مانع از اعمال سیاست‌های آمریکا شود. افزایش خرید نفت چین از روسیه، ایجاد روابط بانکی خارج از نظام مالی مرسوم و ایجاد پیوندهای بلندمدت اقتصادی بین چین و روسیه در کنار استفاده متقابل روسیه از ظرفیت کشورهایی مانند هند، ایران و ترکیه می‌تواند سیاست آمریکا برای حاکمیت در نظم نوین جهانی و منزوی کردن روسیه را با چالش رو به رو کند.





ISA CENTER
International & Strategic
Analysis Center